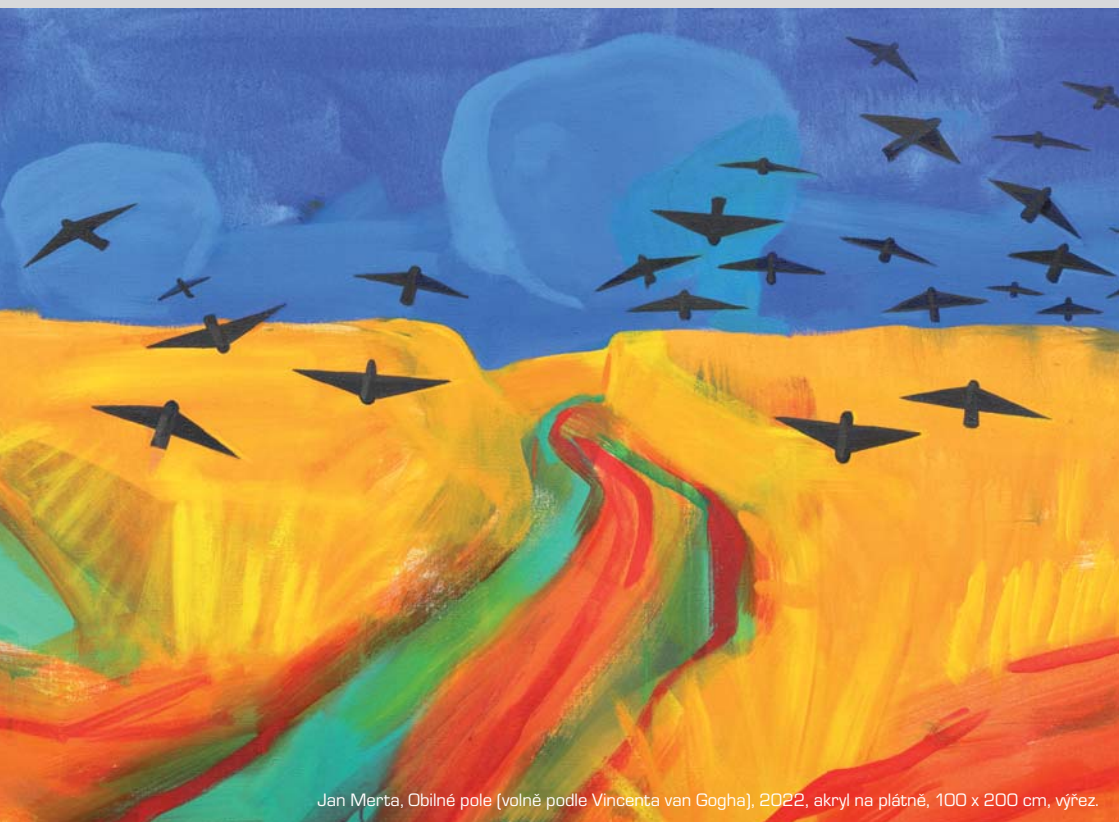

Svět literatury a knihoven

Krajská vědecká knihovna v Liberci
Liberecký autorský kruh

Jan Merta, Obilné pole (volně podle Vincenta van Gogha), 2022, akryl na plátně, 100 x 200 cm, výřez.

jevila se v Čechách po odpadnutí vod první suchá země i na temeni Ještěda.

míjí. Odpust', kdo hvězdám nevěříš. • • •
sedají do stínu platanů a jejich urputné vzezření se stává věrným. Oh, moje Manon!
tí! Byl pozdní večer – první máj, večerní máj – byl lásky čas.
m světě. • • •
heit ist die Rede. • • •
na svůj krtinec uprostřed dětského hřiště a zvědavě se rozhlížel.

Byť jsme v knihovně ještě nezačali hodnotit rok 2025, už teď víme, že jsme si nevedli špatně. Dle mých skromných odhadů se budeme pohybovat plus minus „ve stejných číslech“ jako v předchozím roce. A co že to počítáme? Počet registrovaných čtenářů (tj. počet těch, kteří mají platnou průkazku do knihovny a půjčují si knihy a další média), počet návštěvníků (tj. počet těch, kteří přišli do knihovny využít jakoukoliv službu včetně kulturních a vzdělávacích akcí), počet výpůjček (všeho, co se u nás dá vypůjčit – kromě knih sem patří časopisy, zvuková média, e-knihy, společenské hry..., nově např. hudební nástroje) a další ukazatele. Jenom pro Vaši představu – v roce 2024 jsme měli více než 17 500 registrovaných čtenářů, kteří realizovali téměř 600 000 výpůjček, knihovnu za různými účely v průběhu roku navštívilo téměř 320 000 osob. Čísla jsou důležitá, zejména pro sledování zájmu o služby knihovny, a my se statistikám pečlivě věnujeme. Ale mnohem důležitější je úplně něco jiného...

... když přijde poděkování pro mé kolegy a kolegyně ve službách za milé slovo a úsměv,
... když do knihovny přijde rodina s malými dětmi, usadí se v „našem domečku“, společně si prohlíží knížky a dětem u toho září oči,
... když na přednášku přijde plný sál lidí a při odchodu se ptají, co zajímavého bude příští měsíc,
... když se skupina mladých lidí sejde u stolku v hale, vytáhnou karty a dvě hodiny soustředěně hrají,
... když si dva dají rande v knihovně...

Důležité je, že knihovna je místo, kde je Vám dobře a které tu je pro Vás za každých okolností. Milé čtenářky, milí čtenáři, milí příznivci knihovny, přeji Vám úspěšný vstup do roku 2026 a věřím, že i nadále zůstanete s námi.

Dana Petrydesová

ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci

PF 2026

25

let Stavby smíření

Jsme tu s vámi již 25 let.

v srsteli cenů
tř do jara!

Bibliothek Liberec
Knihovna Liberec
Library Liberec

From fairest creatures we desire increase, that thereby beauty's rose might never die.
Slunko bylo u samého západu a svatojánská broučci vstávají.
Byl pozdní večer – první máj, večerní máj – byl lásky čas.
Sem, knihomilče, knihu zvláštní ždás-li mít!
Tádal jsem se květín, kde myslenky jejich jsou nejzdravější.

Obsah

KVK

Krajská vědecká knihovna v Liberci

SVĚT literatury a knihoven 2

Z knihovny 2

*Projekt Vytvoření digitalizačního
pracoviště v Krajské vědecké knihovně
v Liberci* 2

Krátce z knihovny 4

Knihovny.cz 4

Den s Dračím Doupětem 4

*Díky Erasmus+ vyjždějí knihovníci
na sever* 6

*Projekt KVK4GenZ: #hackni nudu
zakončil Setmělý Josef Čapek* 8

Akce knihovny 8

*Fotoreportáž z podzimní části oslav
k 25 letům Stavby smíření* 8

Magický klobouk Otfrieda Preußlera 11

Hostince jako literární osvěžení 11

Z regionu 13

*Kniha jako útočiště –
Noc literatury 2025* 13

*Knihovny o prázdninách nespí:
příběžské tábory v knihovnách*

Libereckého kraje 14

SVĚT souvislostí 17

*Liberecko v české krásné
literatuře XXI. – Buřiči* 17

LAK

Liberecký autorský kruh

SVĚT dialogu 22

Rozhovor s Pavlem Novotným 22

SVĚTonázory 27

*Něco zmačkaného, krutého,
a přece krásného* 27

Průvodce bažinou všedního dne 29

*Ve zpětném zrcátku
stárnoucího muže* 30

Pověst coby svědectví o jevu

i trochu o nás samých 31

*Život je nádherný... Kapela NekrmíT
nahrála album Hladům vlčím* 33

Jablonečtí SVĚTáci 35

*Josef Václav Scheybal – výtvarník
a národopisec severních Čech* 35

oSVĚTa 37

*Jen v tvorbě je slast, pouze v tvorbě se
nestárne. Vzpomínka na Bohumila Nusku* ... 37

Ohlednutí paní Mileny Hercíkové 39

SVĚTlonoši 40

Zuzana Vykoukalová 41

Petr Šřovítek 43

tvary SVĚTla 45

Stálý navrátilce Jan Merta 45

Redakční rada:

Marek Sekyra, Dana Petřádesová, Marcela Freimuthová, Kateřina Šidlořová (KVK)

Štěpán Kučera, Julius Benko, Martin Trdla, Miroslav Stuchlý (LAK)

korektury: Eva Štastná, Marek Sekyra / grafická úprava: Libor Schiffner

Vydává Krajská vědecká knihovna v Liberci (KVK) spolu s Libereckým autorským kruhem (LAK) jako účelový tisk.

Tiskárna IRBIS, www.vytiskneme.cz

Evid. č. MK ČR 14407 ISSN 1214 - 2751

Z knihovny

Projekt Vytvoření digitalizačního pracoviště v Krajské vědecké knihovně v Liberci

V Krajské vědecké knihovně v Liberci letos odstartoval jeden z nejvýznamnějších projektů posledních let: budování moderního digitalizačního pracoviště. Jde o investici, která zásadně promění způsob, jakým knihovna pečuje o regionální kulturní dědictví, a zároveň otevře cestu k jeho mnohem lepší dostupnosti pro veřejnost. Projekt je financován z prostředků Evropské unie prostřednictvím Národního plánu obnovy.

Digitalizace dnes představuje nezbytný nástroj pro ochranu historicky cenných dokumentů, jejichž fyzické exempláře často trpí stářím, častou manipulací, či nevhodnými podmínkami při dlouhodobém uložení. Regionální tisk, staré mapy a vzácné grafické listy – takové materiály jsou často jedinými svého druhu a jejich

poškození či ztráta by znamenala nenahraditelný zásah do historie kraje.

Elektronická podoba nejen výrazně snižuje riziko jejich opotřebení, ale také umožňuje pohodlný přístup výzkumníkům, studentům i široké veřejnosti k materiálům, které by v jiném případě zůstaly skryty v depozitářích.

Prvním zásadním krokem bylo pořízení profesionální digitalizační techniky. Výběrové řízení proběhlo na jaře a vítězem se stala společnost Digis, s. r. o. Ta do knihovny dodala velkoformátový skener Bookeye 5 Professional, který patří ke špičce ve své kategorii.

Zařízení umožňuje digitalizovat dokumenty až do velikosti A1+ a pořizuje snímky v rozlišení až 600 dpi. V praxi to znamená, že i velmi detailní a rozměrné materiály – například historické mapy nebo plakáty – lze převést do digitální podoby bez ztráty kvality. Po instalaci absolvovali zaměstnanci knihovny odborné školení, aby mohli novou techniku plně a profesionálně využívat.

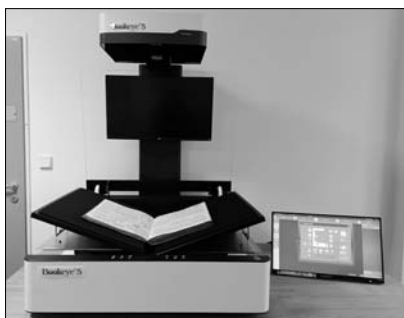
Na digitalizační linku knihovna nasazuje moderní open-source software, který dnes využívají přední paměťové instituce v Česku. V červnu a červenci proběhlo výběrové řízení na jejich implementaci a servis, přičemž uspěla společnost Inovatika, s. r. o.

ProArc je systém určený pro tvorbu tzv. PSP balíčků – standardizovaných datových struktur, které obsahují naskenované obrazy, OCR text, popisná metadata i technické údaje. Každý takový balíček splňuje požadavky Národní digitální knihovny, což znamená, že digitalizáty jsou kompatibilní s národními i mezinárodními systémy a mohou se snadno sdílet či archivovat. Instalace ProArcu probíhala v srpnu a byla dokončena začátkem října.

Kramerius 7, moderní prohlížeč digitálních dokumentů, začal být implementován v září. Součástí procesu byl i náročný převod obsahu ze starší verze Kramerius 5. Nová verze přináší nejen rychlejší a stabilnější provoz, ale také

zcela nové možnosti, které starší systém nenabízel.

Bez nadsázky lze říci, že Kramerius 7 knihovně otevírá dveře do širokého ekosystému digitálních knihoven. Díky němu se bude moct KVK Liberec zapojit do České digitální knihovny, která sdružuje digitalizované fondy z celé republiky a umožňuje jejich společné vyhledávání.

Druhou zásadní novinkou bude zapojení do systému DNNT (Díla nedostupná na trhu), díky němuž mohou oprávnění uživatelé přistupovat k digitalizovaným knihám a časopisům, u nichž dosud nevypršela autorská práva.

Kramerius 7 navíc otevírá prostor pro využití umělé inteligence. Do budoucna by měla AI pomáhat například s automatickým překladem vybraných částí dokumentů, jejich předčítáním či rychlou rešerší obsahu. Jde o funkce, které mohou výrazně usnadnit přístup k informacím nejen lidem s různým hendikepem, ale třeba i studentům či badatelům.

Provoz digitální knihovny bude nejdříve probíhat současně na nové adrese kramerius7.kvkli.cz a zároveň souběžně i na původní adrese. Teprve až proběhne důsledná kontrola práv k digitalizovaným

materiálům, úpravy zobrazení a zároveň se uživatelé naučí pracovat s novým rozhraním, bude stará verze Kramerius 5 vypnuta.

Budování digitalizačního pracoviště v Krajské vědecké knihovně v Liberci je významným investičním krokem, který knihovně umožní dlouhodobě chránit rozsáhlé a často unikátní regionální fondy. Zároveň ale otevírá prostor pro nové způ-

soby práce s dokumenty – od jejich sdílení mezi knihovnami po využití moderních technologií, jako je umělá inteligence.

Liberecká knihovna se tak stává součástí moderní infrastruktury, která reaguje na potřeby současné společnosti a přibližuje kulturní dědictví lidem způsobem, který byl ještě donedávna nemyslitelný.

Marcela Freimuthová

Krátce z knihovny

Knihovny.cz – knihy na dosah kdykoliv a odkudkoliv

Hledáte knihu, časopis, audioknihu nebo e-knihu? Už nemusíte procházet desítky různých webů. Všechno najdete přehledně na jednom místě – na portálu **Knihovny.cz**.

Tento celostátní portál propojuje více než 150 českých knihoven a umožňuje rychle vyhledávat dokumenty napříč celou republikou. Stačí zadat název, jméno autora nebo klíčové slovo a během okamžiku zjistíte, kde je požadovaný titul dostupný. Kromě toho si ho můžete rovnou rezervovat či objednat, a pokud už ho máte půjčený, snadno si přes svůj účet prodloužíte výpůjční dobu.

Nemáte čas zajít do knihovny tak často, jak byste chtěli? Díky Knihovny.cz máte svou knihovnu stále u sebe – online. Portál nabízí široký výběr e-knih:

romantiku, detektivky, sci-fi, non-fikci i osvědčené literární klasiky. Ať už hledáte své oblíbené autory, nebo chcete objevit nové, čeká na vás katalog plný tisíců titulů. Stačí být registrovaným čtenářem knihovny a můžete začít číst.

A skvělá zpráva na závěr – Knihovny.cz fungují výborně i na mobilu. Knihovnu tak máte doslova v kapse, ať jste doma, na cestách, nebo třeba na dovolené.

Vyzkoušejte Knihovny.cz – pohodlný způsob, jak mít svět knih stále po ruce.

Dobrodružství v knihovně: Den s Dračím Doupětem

V sobotu 8. listopadu se knihovna proměnila v místo plné fantazie, spolupráce a napínavých příběhů. Konala se zde akce věnovaná legendární stolní hře **Dračí Doupě (Dungeons & Dragons)**, která přilákala neuvěřitelných 38 účastníků všech věkových kategorií.

Dopolední část programu byla věnována semináři, během kterého se zájemci seznámili s pravidly hry, tvorbou postav a základními principy hraní. Po pauze na oběd se knihovna rozezněla hlasy dobrodruhů, kteří se pustili do samotné hry.

Účastníci se rozdělili do 8 skupin, z nichž každá usedla ke svému stolu s vlastním Dungeon Masterem – vypravěčem a průvodcem světem fantazie. Od 13.00 do 18.00 hodin se hráči ponořili do příběhů plných magie, nebezpečí a hrdinských činů. Každá skupina začínala na stejném místě, ale díky svobodě rozhodování se jejich cesty brzy rozcházely – každý příběh se vyvíjel jinak, podle voleb a nápadů samotných hráčů.

V sále panovala živá atmosféra, plná smíchu, napětí i radosti z úspěšných tahů. Hráči spolupracovali, tvořili stra-

tegie a společně budovali svět, který vznikl jen díky jejich fantazii a vzájemné interakci.

Tato akce mohla vzniknout díky vítězství v soutěži **Ideathon 2025**, kterou

každoročně pro týmy studentů středních a vysokých škol pořádá ARR Liberec. Porota ocenila inspirativní projekt podporující komunitní a kreativní aktivity. Za realizací celé akce stojí Eliška Krausová, která vedla dopolední seminář a celou událost připravila ve spolupráci s knihovnou.

Akce ukázala, že knihovna není jen místem ticha a knih, ale také prostorem pro kreativitu, komunitu a sdílené zážitky. Dračí Doupe si získalo srdce mnoha účastníků a už teď se těšíme na další podobná setkání.

Marcela Freimuthová

Díky Erasmus+ vyjíždějí knihovníci na sever

Rok 2025 a 2026 se pro liberecké knihovnice a knihovníky nese v duchu vzdělávání a inspiračních cest. V rámci projektu Erasmus+, který se zaměřuje na vzdělávání dospělých a tzv. job-shadowing, se na týdenní pobyty vydávají čtyři skupiny knihovníků a knihovnic. V říjnu vyjela první skupina do dánské knihovny Dokk1 v Aarhusu, po Novém roce se další tři skupiny vydají do Německa, Holandska a Finska.

Dánsko

A proč zrovna sever? Skandinávské země jsou pro knihovníky velkým zdrojem inspirace – knihovny ve větších městech tam slouží jako „místo pro lidi“, velký prostor nabízejí komunitním aktivitám a setkávání či sdílení zkušeností. Jak říkala naše dánská hostitelka Hanne: „Můžete investovat, kolik chcete, do rozsáhlého fondu knih, ale pokud do knihovny nepřijdou lidi, tak k čemu vám budou?“ Během tří pracovních dnů v Aarhusu jsme zjistili, jaké aktivity knihovna pořádá k podpoře demokracie a demokratických principů, jak spolupracuje s dobrovolníky a partnery, dále jsme si prohlédli kreativní dílny a technologické zázemí jedné z nejmodernějších knihoven na světě.

V rámci SDRUK (Sdružení knihoven) bylo vytvořeno konsorcium Erasmus+, aby se zaměstnanci zapojených kniho-

Dánsko

Dánsko

Holandsko

ven mohli podívat do různých evropských zemí a čerpat inspiraci v jejich knihovnách. Díky tomu se i další naši kolegové podívali do Holandska a v následujících měsících navštíví Německo, Francii a Finsko. Díky oběma projektům Erasmus+ se podaří vyslat do zahraničí 14 knihovníků, což je pro nás výraznou hnací silou v budování knihoven jako inspirativních a otevřených míst, které nejsou jen půjčovnami knih, ale nabízejí možnosti celé komunitě města.

Helena Syrovátková

Holandsko

Projekt KVK4GenZ: #hackni nudu zakončil Setmělý Josef Čapek

Do dramaturgie KVK se už dva roky dostává šifra KVK4GenZ. Zastřešuje tak cyklus pořadů pro mládež, které probíhají pod záštitou MK ČR z dotačního titulu Knihovna pro 21. století. Letošní rok jsme uzavřeli dvěma akcemi – přivítali jsme bookstagramerku Michaelu Faktorovou alias Radši_knihu a v prosinci jsme se věnovali výročí úmrtí Josefa Čapka, od jehož zavraždění v koncentračním táboře uplynulo 80 let. Setmělý Josef Čapek nabídl literárně-divadelní putování po knihovně s šesti zastaveními a scénickým čtením různých děl. Nezapomenutelný večer připravili náctiletí

náctiletým. Mladé herce z hereckého studia při DFXŠ vedla Eliška Jansová.

Helena Srovátková

Akce knihovny

Fotoreportáž z podzimní části oslav k 25 letům Stavby smíření

Kateřina Tučková navštívila Krajskou vědeckou knihovnu v září 2025. Zaplněný Velký sál vyslechl prezentaci o vzniku románu Bílá Voda, nechyběly ukázky z knihy v podání samotné autorky i závěrečná autogramiáda.

David Vávra

Jiří Hájiček

V půlce listopadu přesně 25 let od předání Stavby smíření jsme spolu s tehdejší ředitelkou Věrou Vohlídalovou, architektem Radimem Kousalem a předsedou Židovské obce Liberec Pavlem Jelínkem zavzpomínali na radosti i starosti vzniku Stavby smíření.

Liberecká kapela Těla si v otevřeném prostoru knihovny zabrála koncem října. Mimořádně vlnitá atmosféra koncertu všechny přesvědčila o nadčasovosti Stavby smíření.

Po Novém roce se čtenáři mohou těšit na další program – v duchu oslav se ponese tradiční Ples v knihovně (24. 1. 2026), v únoru knihovnu navštíví spisovatel Mariusz Szczygieł a oslavy završíme

slavnostním odhalením nově zrestaurovaných informačních „totemů“ před vstupem do knihovny.

Helena Syrovátková

Magický klobouk Otfrieda Preußlera

U Základní školy 5. května v Liberci byl v pondělí 10. listopadu veřejnosti představen Magický klobouk jako památník Otfrieda Preußlera.

Jedná se o interaktivní instalaci Richarda Loskota, kterou iniciovala Petra Laurin ze Spolku Němců v severních Čechách. Preußler školu sám navštěvoval, stejně jako jeho rodiče Josef Syrowatka a Ernestine Tschervenka. Z klobouku zazní po zatažení za šňůrku několik ukázek z Preußlerových děl v češtině i němčině,

mj. Čarodějův učeň, Malá čarodějnice, Útěk do Egypta přes Království české, Moje knížka o Krakonošovi, Anděl v kulichu ad. Na výběru ukázek se podílela také Krajská vědecká knihovna v Liberci.

Františka Dudková Párysová

Hostince jako literární osvěžení

Německý liberecký rodák Benjamin Baier píše v Sáze o starci z Ještědu (vydané v roce 1865), že je v Liberci na sto osmdesát hospod.

Představit alespoň některé z těch, které mají literární punc, tedy ty, které navště-

vovali spisovatelé, či ty, jež se staly námětem jejich děl, si klade za cíl výstava Hostince

jako literární osvěžení. Na čtyřech panelech ve Všeobecné půjčovně budou v následujících měsících k vidění dobové obrázky hostinců s texty regionálních autorů, které se daného podniku týkají.

Na vernisáži k zahájení výstavy v úterý 25. listopadu se svými básněmi vystoupil Julius Benko z Libereckého autorského

kruhu a se zhudebněnými texty Štěpána Kučery kytarista Karel Pazdera ze skupiny Nerkmi.T. Hojná divácká účast dává naději, že regionální literatura a vlastivěda stále ještě není odsouzena k zániku.

**Františka Dudková Párysová
Marek Sekyra**

Z regionu

Kniha jako útočiště – Noc literatury 2025

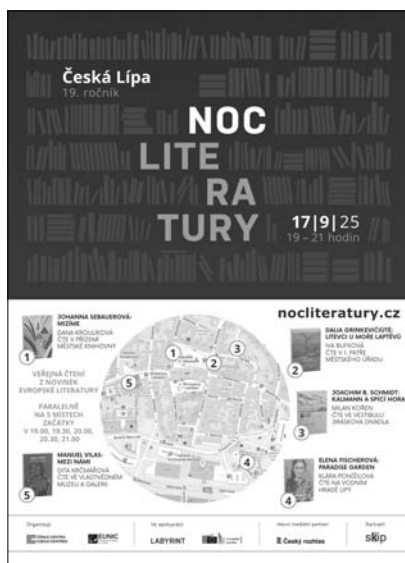
Devatenáctý ročník mezinárodního literárního festivalu Noc literatury se konal 17. září 2025 ve více než devadesáti městech po celé republice. Projekt, který od roku 2006 pořádají Česká centra a EUNIC, přináší veřejná čtení ze současné evropské literatury v českých překladech a každý rok propojuje desítky míst, kde knihy a příběhy nacházejí své posluchače. Podtitul letošního ročníku „Kniha jako útočiště“ zdůraznil roli literatury jako bezpečného místa a prostoru pro sdílení i vzájemné porozumění.

Turnov, Česká Lípa a Svijany – osvědčená tradice

V Libereckém kraji se do projektu dlouhodobě zapojují knihovny v Turnově, České Lípě a Svijanech. Turnov letos připravil netradiční večer na hradě Valdštejn, kde vedle evropských autorů zazněly i verše Jiřího Žáčka a vystoupily herecké osobnosti. Česká Lípa uspořádala paralelní čtení na pěti místech ve městě a nabídla jedinečné spojení literatury s kulturní procházkou. Ve Svijanech přivítali návštěvníky v zasedací místnosti obecního úřadu a hostem večera byl známý „lovec“ Jakub Kvášovský alias Kalkulátor.

Nově v Jeřmanicích a Novém Boru

Poprvé se do Noci literatury zapojila knihovna v Jeřmanicích, kde zazněl úryvek z knihy švédské autorky Lisy Ridzenové *Jeřábi táhnou na jih*. O zájmu knihovny se dozvěděla i švédská ambasáda, která poslala milý pozdrav a přání mnoha návštěvníků. Program obohatilo autorské čtení spisovatelky Hany Horákové.

Doskočilové a osobní setkání s ní dodalo večeru mimořádnou atmosféru. Nový Bor připravil čtení na pěti zajímavých místech města – návštěvníci tak mohli během jednoho večera postupně objevovat současnou evropskou literaturu a zároveň poznávat různá zákoutí svého města.

Knihovnice Iva Kaprářková zahajuje Noc literatury v Jeřmanicích

Noc literatury v Jeřmanicích

Výzva pro další knihovny

Noc literatury je pestrá akce, která podporuje čtenářství, přináší možnost setkávání a posiluje komunitu kolem knihoven. Přitom její organizace není složitá – sta-

čí chuť zapojit se a nabídnout prostor pro čtení. Věříme, že se v příštích ročnících přidají i další knihovny z Libereckého kraje a rozšíří tak mapu míst, kde se literatura stává společným zážitkem.

Michaela Staňková

Knihovny o prázdninách nespí: příměstské tábory v knihovnách Libereckého kraje

Knihovny nejsou během prázdnin zavřené ani tiché – naopak. Příměstské tábory, které letos proběhly v Jablonci nad Nisou, Doksech, Semilech a Světlé pod Ještědem, přinesly dětem radost z tvoření, nové zážitky i pocit, že knihovna je dobré místo pro setkávání a hry.

Proč pořádát příměstský tábor v knihovně?

Příměstské tábory v knihovnách mají hned několik výhod. Nabízejí dětem smysluplné a kreativní vyžití během prázdnin,

podporují čtenářství a pomáhají vytvářet pozitivní vztah ke knihovně jako komunitnímu centru. Děti si zde mohou vyzkoušet týmovou spolupráci, tvořit vlastní příběhy, vyrábět knihy nebo si zahrát dramatizace. Významnou roli hraje i pro-

Knihovny o prázdninách nespí Psarvci ze Semil

pojení s místní komunitou, například setkávání s autory či spolupráce s organizacemi v obci. Tábory navíc bývají cenově dostupné, a tak se do nich mohou zapojit i rodiny, které by si klasické pobytové tábory nemohly dovolit.

Jablonec: týden plný příběhů

V Jablonci se letos uskutečnil první ročník příměstského tábora a už od začátku bylo jasné, že nebude poslední. Během jednoho týdne se děti ponořily do světa literatury – povídaly si o hrdinech a záporácích, psaly vlastní příběhy a tvořily ilustrace. O inspiraci se postarala i ilustrátorka Danka Kobrová. Program doplnily procházky po městě, výlet na radniční věž nebo setkání s roboty. Na závěr si děti připravily vlastní knihy a slavnostní autogramiádu, kterou znamenal i Český rozhlas Liberec.

Doksy: detektivní pátrání

Městská knihovna v Doksech navázala na předchozí ročníky a v červenci

*Knihovny o prázdninách nespí Pátrání
v knihovně v Doksech*

i srpnu připravila oblíbené detektivní tábory. Témata „Detektiv Fousek a záhada ztraceného pokladu hraběte z Borného“ a „Detektivové na stopě Modré truhly“ přilákala desítky dětí. Malí vyšetřovatelé luštili šifry, hledali indicie v zámeckém parku, setkali se s kriminalistou a užili si i noční bojovku při přespání na zámku. Týden završilo velké odhalení pokladu a rozloučení s tajemným skřítkem Ševlíkem.

Semily: Planeta Psavců a řecké báje

Semilská knihovna se už potřetí stala místem tvůrčího psaní a zážitkové pedagogiky. Příměstské tábory zde nesou název Planeta Psavců a jejich program propojuje literární workshopy s odpoldními výlety. V roce 2025 byla hlavním tématem řecká mytologie – děti si vytvářely vlastní bohy, hrály mytologické

pantomimy nebo se zapojily do improvizčních hry Moře se bouří. Nechyběly ani výlety do přírody, návštěva hvězdárny v Jičíně či olympijské hry v parku Ostrov.

Světlá pod Ještědem: i malá obec má velké nápady

To, že příměstský tábor nemusí být doménou jen velkých knihoven, dokazuje Světlá pod Ještědem. V obci s přibližně tisícem obyvatel se letos už podruhé uskutečnil tábor „Země fantazie“, pořádaný knihovnou ve spolupráci se Sokolem a obcí. Program zahrnoval tvoření, hry, divadlo i venkovní aktivity. Každý den měl svůj jasný řád a nechyběl ani závěrečný táborový oheň, u kterého se mohlo i stanovat. Děti si tak odnesly nejen zážitky z her a tvoření, ale i pocit opravdového letního dobrodružství.

Síla knihoven v komunitě

Příklady z Jablonce, Doks, Semil i Světlé jasně ukazují, že knihovny v Libereckém kraji dokážou uspořádat kvalitní a inspirativní program pro děti. Příměstské tábory jsou skvělou vizitkou knihoven, které díky nim upevňují své místo v komunitě a ukazují, že knihovna není jen půjčovna knih, ale živé centrum dění. Děti se tu učí, že v knihovně se vždycky něco zajímavého odehrává – že je to bezpečné, přátelské a inspirativní místo, kam stojí za to se vracet. Máme v kraji skvělé knihovny a knihovnice, které s nadšením a kreativitou dokážou proměnit prázdninový týden v nezapomenutelné dobrodružství.

Michaela Staňková

LIBERECKO

v české krásné literatuře XXI.

Buřiči

Marek Sekyra

Pokračováním předchozího povídání o modernistech je skupina autorů označovaných jako buřiči. Mezi tyto často anarchistické spisovatele, označované též jako „básníci života a vzdoru“, patřili krom minule uvedených S. K. Neumanna, V. Dyka a P. Bezruč předevošim Fráňa Šrámek, František Gellner, Karel Toman, Jiří Mahen, Rudolf Těsnohlídka a Josef Mach.

Fráňa Šrámek (19. ledna 1877, Sobotka – 1. července 1952, Praha) se sice narodil těsně za hranicí Liberecka, ale přesto patří k autorům Českého ráje. Pohřben je na soboteckém hřbitově. Na jeho počest se každoročně koná festival Šrámkova Sobotka. Na rodném domě č. p. 4 je umístěna busta od K. Vobišové-Žákové a pamětní deska, v Sobotce má ještě samostatně stojící pomník v parčíku, kde se sbíhají ulice Na Benešově a Spyšovská, od téže sochařky.

Původně měl společně s V. Šolcem, J. L. Turnovským a F. V. Jeřábkem expozici *Čtyři ze Sobotky* zřízenou Památníkem národního písemnictví v zámečku Humprecht, nyní je jeho muzeum a archiv v Sobotce v č. p. 3 vedle jeho rodného domu.

Zajímavou publikací o vztahu F. Šrámk k rodnému kraji je kniha *S Fránou Šrámkem po Sobotku*. O Šrámkových výletech píše Václav Hejn a Šrámkova manželka Miloslava Hrdličková Šrámková. Pod-

le ní Šrámek jezdil do Sobotky často za svou babičkou již po maturitě v roce 1896, kdy se s přáteli vydával na cestu k Oseku či ke hřbitovu. Uvádí i návštěvy v roce

1910 a pak pravidelněji po roce 1918 po přestěhování Šrámkovy maminky do Sobotky. V Sobotce také hrál se studenty své divadelní hry. Básně naproti tomu v Sobotce sice vznikaly, ale psal je až v Praze. Později, po roce 1930, už nejezdil do Sobotky tak rád a v roce 1938, kdy zemřela jeho maminka, zde byl naposledy. Po okupaci již nechtěl jet, aby nemusel sledovat uřvané německé vojáky v Plakánku.

Do rodného kraje patří námětem či místem vzniku celá řada básní. Ze sbírek *Splav* (1916) jsou to *Básníkův hrob*, *Sobotecký hřbitov*, *Zvon*, *Balada rodácká*, *Semtínská lípa*, *Humprecht*, *Znám já jeden krásný zámek*, *Po létě*, *Tajemství lesa*, *Poutník*, *Měsíc na náměstí*, *Vesnice*, *Letní krajina*, *Mezi Prahou a venkovskou domovinou*, *Libošovice*, *Pleskoty*, *Večer*, *Finale*, *Větrný mlýn*, *Odjezdy* a *Vřes*. Ze sbírky *Nové básně* (1928) jde o básně *Smutek v lese*, *Kámen*, *Vítr*, *Romance o našem kraji*, *Večerní návrat*, *Letní dárnyně*, *Boží muka*, *Větrný den*, *Les*, *rádce*, *Letní*

bubeník, *Kozonoh v letním lese* a *Konec léta*. Ve sbírce *Ještě zní* (1933) básně *Sobotka*, *Otázky*, *Ještě zní*, *Krajina pod Troskami*, *Příchod vojáků do městečka* a *Hospoda*. Ve sbírce *Rány, růže* (1945) jsou to básně *Vzpomínání v stínu*, *Mamčin pohřeb*, *Roubenka* a *František Kaván*. Nalezneme zde také zmínku o Krakonošovi – takto pojmenovává Šrámek Karla Čapka, na jehož počest napsal po jeho úmrtí báseň *K. Č. 25. XII. 1938*. Čapek zase o Šrámkovi napsal fejeton *Básníkovy Sobotka* společně s jeho portrétem. A nakonec ve sbírce *Poslední básně* (1953) jde o básně *Znělka Českému ráji*, *Soboteckým dětem* a *Větre, prapory hrej*. Jen v malém množství je však zmíněno konkrétní místo, často jej evokuje jen název.

Také v prozaických dílech nalezneme zmínky o rodném kraji a místech či osobnostech severních Čech. Ve *Stříbrném větru* (1910) zatím jen nekonkrétně tušíme ohlas mj. Sobotecka, zmiňována je např. skála Hlavatice v pastviskách, která upomíná na skálu v pleskotském údolí, pod níž se dle vzpomínek V. Hejny koupal. Podobně je sobotecký motiv vojáků na náměstí objevující se i v básni *Měsíc na náměstí*, částečně vlastní zážitek Šrámkův, jak svědčí M. Hrdličková. Také v povídkách, např. ve *Slávě života* (1903), či v dramatech (*Léto*, 1915) je cítit v popisech krajiny Sobotecko. V knize *Křižovatky* (1913) se děj částečně odehrává ve vsi Jesín, což je fiktivní jméno pro ves Petrašovice u Hodkovic n. M., v nichž učiteloval otec M. Hrdličkové. Postava jesínského učitele je jím podle ní inspirována, stejně jako popisy okolí jesínské školy školou petrašovickou, cesta do školy ve městě zase upomíná na cesty Hrdličkové z Dolan do Jičíněvsi

na vlak a odtud do Jičína. Jsou zde také zmiňovány také Kartouzy. V povídce *Její svatba* z knihy *Sedmíbolestní* (1904) je to např. Labe, v *Pasti* (1931) K. H. Mácha.

Některé Šrámkovy básně byly zhudebněny. O Šrámkovi napsali básně např. F. Halas (*Básníkovi*), O. Mikulášek (*Na*

čtyry verše), či J. Urbánková (*Vím já jeden podvečer*), viz kniha *Básníkovi* (1947), či K. Toman (*S křížkem po funuse*) a J. Mahen (ve sbírce *Kozí bobky* z *Parnasu*).

U **Františka Gellnera** (19. června 1881, Mladá Boleslav – asi 13. září 1914, prohlášen za nezvěstného na haličské frontě 1. světové války) zmínky o Liberecku nenalezneme, s výjimkou názvu hospody Liberecký Pajzl ve Vídni, zmíněného v povídce *Cesta do hor* ze stejnojmenné knihy z roku 1914. Na gymnáziu v Mladé Boleslavi s ním studoval **Josef Mach** (5. února 1883, Loučeň – 8. listopadu 1951, Praha), další z anarchistických spisovatelů.

V díle **Karla Tomana** (25. února 1877, Kokovice – 12. června 1946, Praha) nalezneme jedinou libereckou stopu v básni *Talisman* ze sbírky *Rostlo stranou* (1947).

TALISMAN

Prokopovi na cestu

*Prokope, nos ten drobný kámen,
ať provází tě, kdy vše klame.
Máš v něm vryt obraz domoviny,
jak pils jej, dítě. „Není jiný,“
promlouvá kouzlem beze slova
krvavý granát z Kozákova.*

Jiří Mahen, vlastním jménem Antoinín Vancura (12. prosince 1882, Čáslav – 22. května 1939, Brno) navštěvoval od roku 1897 německou měšťanskou školu

v Dubé, poté gymnázium v Čáslavi, kde se seznámil s dalším autorem, **Rudolfem Těsnohlídkem** (7. června 1882, Čáslav – 12. ledna 1928, Brno). Odmaturoval roku

1902 na gymnáziu v Mladé Boleslavi. Během studií v Čáslavi jezdil do Dubé za otcem na prázdniny. Vzpomínky na Dubou nalezneme jednak ve vzpomínce *Moje mládí* v knize *Paměti českých spisovatelů z dětství* (František Pražák, 1946), dále v díle *Kniha o českém charakteru* (1924, zde i pojednání o Máchovi v kapitole *Nihilismus v české poezii*) a také v textu *Mezi Němci* (v knize *Toulky a vzpomínky*, 1931, zde zmiňuje i prostý hrob otcův na hřbitově v Ochranově v kapitole *Kořeny národa*). Vyčerpávajícím způsobem pojednává o Mahenově vztahu k Dubé, Českolipsku a severním Čechám publikace *Jiří Mahen a Českolipsko* od Jiřího Rambouska z roku 1982. Věnuje se pamětem Mahenova otce Antonína Vančury, vztahu s dubským fará-

řem Eugenem Schmidtem, s nímž si Mahen dopisoval, a samozřejmě Mahenovu pobytu v Dubé, v níž se poprvé objevil o prázdninách roku 1895. Obsáhle kapitola pojednává o roku v dubské škole a Mahenovým poznámkám v otco- vých pamětech.

Stopy vzpomínek a motivů z Dubé nalezneme např. v knize *Podivíni* (1907) v povídkách *Věčný den* či *Renesance*, podobně v díle *Kamarádi svobody* (1909) a také v knize *Díže* (1911) v povídkách *Moje podobizna*, *Všechno v pořádku!* či *Herakles*. V širším okruhu severních Čech se dostaneme až na Mostecko a Litoměřicko v povídce *Opájíme se z knihy Dvě povídky* (1911) a v severních Čechách je i domov jedné z postav díla *Nejlepší dobrodružství* (1929). Parodie *Rouletabille*

Dům 196 v Dubé, ve kterém žil Jiří Mahen

Dům 225 v Dubé, ve kterém žil Jiří Mahen

v *Čechách* (1922), kterou napsal pod pseudonymem Joe Smetana a v níž vystupuje i postava Sherlocka Holmese, je situována do různých míst v Čechách a na Moravě. Nejblíže Liberecku se

ocitneme na cestě z Bakova do Mladé Boleslavi, v Ústí nad Labem či pod Ko-kořínem v okamžiku, kdy se Sherlock Holmes dívá vzhůru na starou zříceninu, a dále se dočteme: „*Dnes nebylo na bradě ani jediného návštěvníka. Mysliv-na na konci ‚důlu‘ byla bez parohů.*“ Zbývá mu ještě Nové Město nad Metují...

Svůj vztah k odkazu K. H. Máchy vy-jádřil Mahen ve studiích *Máchova poezie a její význam* (1910) a *Máchova krajina* (1960), jeho památce věnoval též dra-matickou legendu *Mefistofeles* (1910) a Mácha vystupuje (jako Básník M.) s dalšími autory i v díle *Měsíc* (1920). Ve sbírce *Kozí bobky z Parnasu* (1921) na-lezneme básně na F. X. Šaldu, F. Šrámka, B. Kaminského, V. Dyka, J. Opolského (v ní zmiňuje Paku) ad.

JAN OPOLSKÝ

*Dobře umívals to napsat,
proto byl jsi cele náš –
ale jak to, že už mladým
nehraješ a nepříváš?*

*Každý rok je jiná móda
na lyrická cigára,
a ty pořád jen to kroutíš,
jaks to kroutil za stara...*

*Ja, kdybys byl Duhamelem,
byl by povyk nějaký –
ale ty jsi z Balmovaľu,
vulgo někde od Paky!*

Úplnej vesmír.

Rozhovor s Pavlem Novotným

„Paměť selhává, mozky mlží a vynechávají, slova se ztrácejí, dokumentace mnohdy spíš mate. Je to vlastně fantastické, tahle dynamika mizení, matného vynořování, tušení, domýšlení,“ říká Pavel Novotný, spisovatel, germanista, překladatel a pedagog. A také autor pozoruhodné pentalogie, pětice vzájemně propojených knih tvořících ve svém celku mimořádnou „literarizovanou autobiografii“. Za první knížku tohoto cyklu, básnickou sbírku *Zápisky z garsonky*, získal v roce 2021 Magnesii Literu, nyní cyklus završuje pátou knihou *Mistr*. V ní se vztahuje k životu svého otce, malíře Pavla Novotného.

Jednou u piva jsi o *Mistrovi* říkal, že se ti z toho textu nechce, že ho cizeluješ, i když už není co cizelovat, abys tam ještě chvíli mohl být. Končí tenhle pocit třeba vydáním knížky? A je nějak umocněný tím, že v případě *Mistra* jde o závěr pentalogie?

Z tohoto textu se mi opravdu ven chtělo, pořád jsem se do něj vracel, předčítal si ho nahlas, přeskupoval, ubíral, přidával. Dělam to tak vždycky, ale tentokrát se mě to drželo víc. Možná jsem si chtěl s Mistrem prostě povídat, být s ním, navázat dialog, možná, nevím. Vydáním knížky se to všechno nějak zafixuje, ano... Ale stejně si to pracuji dál.

***Mistr* se od předchozích čtyř titulů tvého „pětikniží“ liší tím, že se z velké části opírá ne o tvoje vlastní vzpomínky, ale o vzpomínky pamětníků, kteří tvého otce, výtvarníka Pavla Novotného, znali – „Všichni ti lidé, / co se jich vyptávám, / abych si poskládal obrazy, / které bych jinak neměl kde vzít“. Můžeš trochu popsat genezi toho tex-**

tu, jak probíhala ta setkání a nahrávání?

Otce jsem vídal málo, utekl, když mi bylo pět měsíců, a zemřel, když mi bylo dvanáct. Maloval a kreslil zajímavé obrazy, ale většina z nich se vypařila stejně jako on. Ta knížka tedy rekonstruuje, chytá do sítě zmizelé věci, život, který zasvítíl jako kometa a zmizel. Ona rekonstrukce probíhala dvojím způsobem: 1) Shromáždil jsem to, co se mi neustále vrací, na co se pamatuju. 2) Začal jsem sbírat hlasy lidí, kteří Pavla znali; kontaktoval jsem všemožné známé, ti mě pak dovedli i k méně známým či neznámým, z nichž se často vyklubali krajně blízci lidé, kteří mě najednou vnímali jako starého kamaráda. Z materiálu, který jsem sbíral asi dva roky, jsem sestavil dvě různé kompozice, a sice kompozici psanou a kompozici akustickou. Ta psaná funguje tak, že ono promlouvající Já je jakýmsi filtrem, otevřeným stavitelem textu, hledačem. Ta akustická část – dostupná přes internetový odkaz v knize – představuje zcela jinak organizovanou

foto: Alena Čechová

skladbu: zaznívají zde takřka výhradně jen nahrávky hlasů Pavlových přátel, blízkých či známých – bez jakýchkoli komentářů či vstupů. Knížka má ještě třetí část, a to část obrazovou: zde vlastně promlouvá přímo Pavel, beze slov, jen ve svých tazích a čarách.

Většina obrazů Pavla Novotného je dnes ztracená, k širší veřejnosti se tak díky *Mistrovi* dostává aspoň část jeho díla. Proč vlastně ty obrazy zmi-

zely a proč tvůj otec navzdory nespornému talentu víc „neprorazil“?

Neprorazil, protože nebyl ani trochu průrazný. Snílek to byl, a to v době krajně ponuré. Chtěl mít svůj klid. Byl ve špatné době na špatném místě. A tak dál – všechno hrálo proti němu, dokonce i on sám. To pak věci mizí snadno.

Ty zachycené vzpomínky si někdy protiřečí, nebo přinejmenším tvoří víc podob Mistra než jednu. Jestli si dobře

vzpomínám, říkal jsi, že se jeho přátelé neshodli například na barvách Mistrových obrazů, které už existují právě jen v těch vzpomínkách, v množství subjektivních variant. Dá se vůbec vidět, jak je něco doopravdy? Jak ses s touhle obtíží vyrovnával? Mám pocit, že jsi z ní v knížce udělal naopak přednost...

Popravdě řečeno, nevím, jak je to s oním „doopravdy“ – nechci tu dělat chytrého, nejsem kvantový fyzik. Jsem si jistý, že existuje pravda a lež, to ano, že je třeba držet se pravdy a morálky a nerezignovat na ni. To je podmínka toho, aby to tu drželo pohromadě. Ale vzpomínky na ztracené blízké, případně na jejich roztroušené dílo? Tam je neurčitost základním principem. Nemožnost dobrat se jasného obrazu, s každou další informací a souvislostí je obraz rozmlženější, otevřenější. Ruku toho druhého už nechopíme, plátna, které zmizelo někde ve frcu, už se nedotkneme. Barva je krajně nejasná věc. Paměť selhává, mozky mlží a vynechávají, slova se ztrácejí, dokumentace mnohdy spíš mate. Je to vlastně fantastické, takhle dynamika mizení, matného vynořování, tušení, domýšlení... Snad nás z toho nevytáhne umělá inteligence.

Pozoruhodnou mikrosbíрку založenou na trochu podobném principu mimočodem vytvořila básnířka Tereza Bínová – posbírala několik hlasů promlouvajících o jejím dědečkovi „panu Bínovi“. Vyšla jí půvabná minimalistická rozmlženost.

V jednom starším rozhovoru k Zápisům z garsonky jsi řekl, že je to „literarizovaná autobiografie“ a že je v ní svět ne jaký objektivně byl a je, ale

jaký ho chceš mít a předávat dál. Platí to i pro *Mistra*? A jak se to má s literarizovanou autobiografií ve vztahu ke skutečnosti a fikci?

foto: Alena Čechová

Při psaní celé té pentalogie jsem používal metodu jakési selektivní práce s posbíranými obrazy – vycházím z toho, že každý z nás jako individuum je utvářen sítí obrazů, které se mu vtiskly, které ho obklopují. K nim se upíná, odvolává se na ně, proti nim se vymezuje, s nimi usíná i vstává. S těmito obrazy pracuji svobodně, ano, ale nefabuluji přitom, nevymýšlím si – tím bych to celé narušil. Jen občas pozměním nějaké jméno, když je to nutné, ale neděje se to tak často. Každý jsme definován svou vlastní životní mozaikou, sami si ji dotváříme, jsme provázáni s ostatními. Je v tom nespočet kombinací, které jsou si podobné, ale nikdy nejsou stejné. To mě zajímá. Úplněj vesměr.

Vydáváním téhle pentalogie se obraz tebe a tvojí rodiny stává do jisté míry veřejným. Jaké to je? A řešil jsi při

psaní třeba i ohledy na ostatní členy své rodiny, třeba na „dědka“ a babičku, kteří byli známými libereckými lékaři a řada pamětníků je v tvých knížkách pozná? Má si vůbec autor při psaní klást takovéhle v něčem mimoliterární – nevím, jestli říct přímo etické – otázky?

V dobách, kdy na sebe všichni vyzrazují všechno na sociálních sítích, kdy se fotí a dokumentují a pořád se někam věší, kdy je mapován každý náš krok, kdy nás lze digitálně svléknout snad i z kůže, mi tenhle způsob psaní vůbec nepřijde indiskrétní. A navíc pro mě tvůrčí etika hraje zásadní roli, literární text je velmi křehká věc: člověk jako autor musí přesně vycítit, kam až může zajít. Nesmí se chovat jako parazit nebo hyena – ani vůči druhým, ani vůči sobě. Na druhou stranu, proč nezpracovat materiál, který známe nejlépe. Prostředí, z něhož jsme vzešli. Velmi intenzivně pracuji s dávkováním informací, s tím, co neříct, co ponechat nevyslovené. Nakonec vlastně člověk nevyzradí vůbec nic, byť čtenář třeba může mít chvíli dojem, že se dověděl „všechno“. To je jedna z hlavních tvůrčích technik, s nimiž pracuji: otázky a dobře mířené úběžnice jsou důležitější než nějaké jasné odpovědi, protože tak aktivizujeme čtenáře, otevíráme mu prostor pro myšlení.

Jednotlivé knihy pentalogie se od sebe formálně trochu liší – O *Zápiscích z garsonky* se v jedné recenzi psalo, že je to „autobiografická novela ve verších“, *Babička* je zase cosi jako báseň v próze, *Mistr* je „trojknihá“ spojující text, zvuk a obraz. Jak si ty příběhy o svoji formu říkaly?

Každý ten text si postupně hledal svou formu a strukturu. *Garsonka* se, po nescetných črtách, rozhodla jaksi vzdušně plout, *Dědek* se tak nějak vyskytl jako její pandán, *Procedura* osciluje v proporcích veršů mezi tísni a volným nádechem, *Babička* musela být z podstaty rázná a praktická, jaksi prozaická, *Mistr* začal časem vyžadovat množství náhledů, aby byl nezachytitelný už úplně. Tak nějak. Vždycky velmi dlouho hledám vhodnou formu, vhodnou dynamiku, mluvím o tom, kreslím si motivy, spojnice, čekám, až si ten text začne říkat sám o to, co vlastně chce. Často to přirovnávám k frankensteinovskému monstru: v jeden moment se to začne hýbat, ale musí se tomu ještě dodělat tu ruka, tu prst, tu oko či ucho, ono si to najednou řekne samo.

foto: Alena Čechová

Jednotlivé knihy jsou mezi sebou spojené výhonky slov, motivů a postav, tu z *Mistra* vyraší „dědek“, tu z *Babičky* garsonka, je to něco jako hypertext. Měl jsi tenhle plán od začátku,

měl jsi celou mapu příběhů v hlavě, anebo se to na sebe spontánně nabalovalo? A je pátý díl definitivně poslední? Nevyrůstá z pentalogie výhonek něčeho nového?

Na začátku jsem chtěl prostě jen něco zapsat, dokonce jsem to ani nechtěl vydávat, vůbec jsem si nebyl jistý, jak by to fungovalo směrem ven. Prostě jsem si to potřeboval zachytit pro sebe a pár těch blízkých lidí, zanechat tu po sobě vzkaz. Postupem času jsem se k onomu zachycenému chtěl vracet, znovu a znovu, nahlížet to z jiných perspektiv. Velkou roli sehrálo určitě to, že moje milá jménem Lucie si velmi ráda povídá, zároveň ráda naslouchá a ještě se doptává dál, což je moc fajn, je to vzácné. I tím se to rovná v hlavě, když člověk může vyprávět, mluvit. Někdy kolem třetí knížky jménem *Procedura* jsem došel k tomu, že jich musí být pět, tedy nikoli pět „dílů“, ale spíš pět samostatných knih, které se zároveň navzájem doplňují. Vytvořilo si to vlastní logiku, potřebovalo se to uzavřít. Další a další výhonky z oněch celků jsou četné, je relativně mnoho dílčích textů, které jsem odložil, protože nenacházely v daných kompozicích místo, případně mi prostě nefungovaly.

Jestli z nich někdy něco vyroste, to nevím – do rodinných obrazů už se mi nořit nechce, už bych to jen ředil, myslím.

V onom zmíněném rozhovoru k *Zápisům z garsonky* jsi řekl: „Nemyslím, že by se jednalo o nějakou terapii.“ Pak jsi připustil, že to byl „v jistém smyslu zachranný postup“. Je tedy takové psaní v něčem očistné? Nebo možná – dozvěděl ses pomocí těch knížek o sobě a světě kolem sebe něco nového?

Psaní i práce se zvukem mě vtahuje a baví, mizím v tom, přestávám vnímat rozptylující vřavu kolem, koncentruji se a zklidním, v tom je to hodně očistné. A jestli jsem se dozvěděl něco nového? Někaké takové to velké poselství asi ne... Ale například jsem se dozvěděl, že si můj otec kdysi na vojně, omylem, v zasnění, lehl přímo pod zapnutý letecký radar, což zřejmě bylo příčinou toho, že po letech hnusně onemocněl a předčasně zemřel. Když mi tohle vyprávěl jeden z jeho dobrých přátel, běhal mi z toho mráz po zádech – člověk si to pak spojuje s dalšími a dalšími souvislostmi a automaticky přemýšlí, co je to vlastně za svět, ve kterém žijeme, ano.

Pentalogie má ještě jednoho důležitého hrdinu – město Liberec. To prostupuje i tvými předchozími tituly, *Tramvestii* nebo knížkou *A to si pak můžeš říkat, co chceš*, v ní jsi zpracoval vyprávění Heleny Skalické. Zvláště tohle dílo mi Liberec představilo úplně jinak, než jsem ho znal, jako divokou džungli, kde jde o život. Do jaké míry je pro tvoje psaní určující, že jsi liberecký autor?

Mapuju prostě to, co mám celý život před nose, to je pro mě určující. A Helena, to bylo jedno ze zásadních setkání: těžko hledat podobný lidský a jazykový živel, je to nezdolná městská šelma, popelnicevej slídl, zároveň i velké klaun a pozoruhodná výtvarnice. A k Liberci mám komplikovaný vztah, odstředivý i dostředivý: neustále v pudu sebezáchovy mizím pryč, cítím se tu nepatřičně, zároveň bych odsud nikdy nechtěl odejít.

Publikováno v časopise Host

Něco zmačkaného, krutého, a přece krásného

Pavel Novotný: Babička (Trigon, 2024)

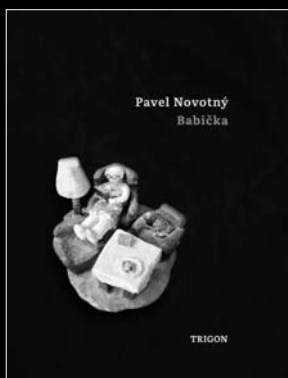
Pavla Novotného jsem prvně poznal z básnické sbírky, kterou mi sehnal Jaromír Typlt. Druhé setkání bylo velkolepé, Pavel pronikl na tramvajovou trasu Liberec-Jablonec s diktafonem v ruce, a dokonce po dohodě s vedením MHD byl jeden vagón vybaven dle jeho výsledného díla jménem *Tramvestie*. Poprvé jsem poznal, že poezie může něco znamenat i ve všedním životě Jablonce a Liberce.

Jeho otec, grafik, malíř a básník Pavel Novotný, byl mým průvodcem po bouřlivých sedmdesátých a osmdesátých letech, ale jeho syna jsem poznal až v dospělosti. Dal jsem vystudovanému Pavlíkovi otcovu pozůstalost, kresby míchané s texty. Mnohem později i zelený monotyp a větší abstraktní grafiku, původně pro výstavu, nověji do aktuální knížky o Pavlovi Novotném starším, skvělém malíři, ale špatném otci.

Pavel Novotný mladší, stávající němčinář a vysokoškolský pedagog, má za sebou intenzivní básnické knížky *Zápisky z garsonky*, *Dědek* a *Procedura*. Nyní otevírám prózu *Babička*, 110 stránek plných něčeho zmačkaného, krutého, a přece krásného.

„Ráno mě ve sklepě sprchovali ledovou vodou, babička rychle, děda s pocitem vítězství. Oba plavali za každého počasí v přehradě, plavat jsem neuměl, nešlo to, udržet se mezi utopením a naježeným dědovým obličejem. Dědek cvičil do smrti 100 dřepů a 50 klencáků, cvičil jsem taky, abych nebyl hovnoušek. Dědek mne výchovně fackoval a i jinak mi

ubližoval. Zastavilo ho až volání babičky. Nech ho, Zdenku, nech ho už! V kuchyni mi babička píchala vakcíny a děda mne omlacoval. Z pruhu molitanu mi vystríhl houbičku na utírání zadku.

Chodili jsme s mojí máti na nedělní obědy. Při příchodu na oběd bylo nutné zdravít hlasitě a důrazně Dobrý den, dědo, dobrý den, babičko! Babička nám pekla buchty, kremrole a biskupský chlebiček a někdy k nám do garsonky chodila,

navzdory matce, uklízet a udržovat místnost v pořádku.

Dědek své rodině bezpodmínečně velel, jeho syn byl úspěšný doktor, spolu se nestýkali. Jeho dcera, má matka, byla invalidní, dle Dědka nepotřebná, společností neměla co dát, navíc si pořídila mne. S mým otcem Pavlem však nebyla, rozešel se s ní po svatbě, aby obšťastnil živočišnou blondýnu. Jejich dcera se narodila dva měsíce po mně.“

Dědek měl Pavla jako věčnou připomínku, nechtěného vnuka z dceřina nepovedeného snátku. Jeho otec, který selhal, byl invalida, amatérský umělec, nespolehlivý hovňousek, kterého cigarety stoprocentně zabijí. Dědka věčně štvála zrada hovňouska Pavla, který si pořídil syna a pak se s postiženou máti rozvedl.

Babička byla macatá, energická, super věčná, pravidelně cvičila, všechno si pomatovala, včetně šesti jazyků, imunologii přednášela s chutí a měla modré vlasy. Proč ale přistoupila na to, že Pavlík šel studovat průmyslovku? Věřila i v tom Dědkovi? Určoval jí zásady života. Vnuka začala učit německy, až když se otevřely v roce 1989 hranice, čtvrt hodiny, ale každý den. „Neser mě, Pavlíku!“ Tak vždy podlehl, ale kvůli němčině se nakonec stal hvězdou v Liberci i ve Stuttgartu.

Dva úspěšní doktoři jezdili s Čedokem, přiváželi si koberečky a dečky, malby na bambusu. Šli k lesu na houby, nezaměnitelní, nezdolní, mocní, po Pavlovi a jeho máti se ani neohlédli. Nepotřebovali je, ale zvali je na nedělní obědy, což ti dva méněcenní těžce snášeli.

V prozaické *Babiče* autor zachycuje stárnutí obou doktorů i stárnutí svoje. Průmyslovku zoufale dělat nechce, proto

ji nezvládá, ale na gymnázium známky bohužel neměl. Když přijel domů z vojny, vojensky zkultivovaný, bral ho Dědek konečně za chlapa. Čím dál víc babičce rozuměl, nutila ho dělat rozumné věci, do té doby se utápěl v marném vzdoru. Drželi ho na krátké oprátce. Až když ho babička začala učit německy, když už něco uměl, konečně vyjel ven. Vztyčený babiččin ukazovák nakonec poslechl.

Dědek umřel, babička vnukovi určila pokoj, kde bude bydlet. Němčinu ho naučila perfektně. Nechápala přesně, co dělá, jak to dělá, ale červený diplom ze studia jí rozzářil oči. Měla ho vždycky ráda, i svou dceru. „To je úplný nešťáctí, ta tvoje mateř, ale je obdivuhodný, že ještě chodí.“ Máti v garsonce chovala papoušky.

„Dědek byl svěhlavý, pořád tejlal všechno kolem i sám sebe. Když člověk vydrží takovou existenci 35 let, tak musí být ticho a přežít. Nebylo to s ním zlé,“ říkala babička.

Babička imunoložka vystupovala na různých konferencích, její posluchačky jí vděčně naslouchaly. Stejně jako klienti svou průvodkyni v Galaxy Tour zbožňovali. Vážená paní doktorka proplouvala v nejrůznějších situacích, jen holku svému vnukovi doporučovala těžko.

Je to zvláštní pocit, po řadě let znova tu je příběh, místo slábnoucího volání do tmy, jak jsem ho cítil, tu pevně stojí málo milovaný syn, básník, performer, vysokoškolský učitel, a vypráví děj z úplně jiného pohledu. Společnosti potřebný lékař, vševládný a cholerický Dědek, pod ním poslušná a obětavá paní doktorka, Babička, v garsonce trpící Mateř obklopená papoušky. Nejcennější jsou časové posuny dozrávajícího autora.

Průvodce bažinou všedního dne

Martin Trdla: Močál [Pavel Mervart, 2025]

Močál... zrádné místo, kde ztrácíme pevnou půdu pod nohama. V temných a stojatých vodách se však daří rostlinám i živočichům. Autor se nerozplývá nad tajuplností přírody; jeho močálem je špina ulic, lesk a bída veřejných prostranství, hlášky odposlouchané v putykách, chaos všedních dní i neklid vlastní duše. Síla textů spočívá v údernosti a zkratkovitosti. Trdla se nestaví do role kritického pozorovatele – naopak se do bahna sám vrhá, i kdyby na něm neměla nit zůstat suchá. Sbírka se skládá ze čtyř částí pojmenovaných podle typických obyvatel mokřin. Každý z nich symbolizuje určitý aspekt života.

První část, *Rana temporaria* (skokan hnědý), je věnovaná každodenním momentům na ulici, v práci, v obchodě, doma... Skokan hnědý je nejrozšířenějším druhem žáby, obratně se pohybuje ve vodě i na souši. *Temporario* znamená dočasný či přechodný. Stríčky obyčejnosti, soužití generací i různých společenských vrstev, trapnost důvěrně známých situací. „Všichni nasraný, že jsou nasraný. V zácpě na silnici, v zácpě na klozetu, v zácpě na úřadě, nad zacpanými úložišti. Dumají nad trhlinou, kudy by to ještě šlo.“ S ironickým úšklebkem autor komentuje dění a nešetří při tom ani sám sebe.

Druhá část, *Nymphaea candida* (leknín bělostný), pojednává o lásce ve všech podobách. „Potkal svoji ex s místním císařem opiátů. Před samoobslouhou se hřmotně pasovali na čuráky a krávy.“ *Nymphaea candida*, ač vyrůstá z kalu a špinavé vody, je ozdobou močálu – stejně jako láska kořením života. Milostné vztahy si autor rozhodně neidealizuje. Přesto se ani tento (sebe)ironický glosátor čas od času

neubrání dojetí. I když ví, že lekníny (stejně jako milostná vzplanutí) nakonec odkvetou.

Třetí část, *Libellula depressa* (vážka ploská), symbolizuje existenciální neklid a těžko popsatelný strach. Tušení čehosi děsivého, co ani sami neumíme pojmenovat. Vážka je křehký tvor létající nad močálem, její tělo se přitom odráží v hrozivě temné hladině. Není lehké udržet si nadsled, když pod sebou cítíme propast, která nás vtahuje. „Úzkost není definována křikem, ale úsměvem.“

Mimochodem, mnoho vážek v močálech skutečně zahyne – a stávají se potravou pro vodní živočichy.

Čtvrtá část, *Dryopteris cristata* (kaprad hřebenitá), je pojmenovaná po vytrvalé rostlině pevně zakořeněné na okrajích rašelinišť. Tato část je bilanční a patrně nejosobnější: autor se vrací k dětství, mládí a zamýšlí se i nad nevyhnutelným stárnutím. „...přestanou být vzpomínkami, stanou se předměty, co stojí, visí, překáží.“ Pro zajímavost – *Dryopteris cristata* je u nás vzácným druhem, stejně jako básník.

Močál je už třetí sbírkou Martina Trdly – a troufám si říct, že zatím nejzralejší. Autor se zde odklání od své typické „novinové poezie“, která bývá reportážní, ironická a trochu odosobněná, a víc

než dříve nechává nahlédnout do vlastního nitra. Za ironickými glosami probleskuje cit, empatie i pochopení života ve všech jeho krásách i záluďnostech. Přesto neztrácí svůj osobitý tón – ironie zůstává, jen je zasazená do hlubšího kontextu. Sbíрка je ideální na dlouhé večery, líné víkendy i bezcílná odpoledne. Stejně dobře ale funguje jako „poetická jednohubka“, kterou si člověk může přechstít ve vlaku, v kavárně nebo klidně i v čekárně u zubaře. *Močál* má díky své syrovosti, každodennímu jazyku a chytré kompozici potenciál oslovit i ty, kterým se nechce přemýšlet, „co tím chtěl básník říci“. Trdla jim tu práci ušetří – říká to přímo, bez obalu, ale rozhodně ne bez obsahu.

SVĚTONÁZORY

Petr Štoviček

Ve zpětném zrcátku stárnoucího muže

Miroslav Stuchlý: *Rudá růže, černá gondola* [Nakladatelství Bor, 2025]

Miroslav Stuchlý je respektovaný liberecký autor známý spíše užšímu okruhu zasvěcených čtenářů. Zasloužil by si však rozhodně širší pozornost. Jeho poslední básnická sbírka to jasně dokazuje. Kniha je skvělá nejen svým obsahem, ale i svou formou. Mimořádně zdařilou grafickou úpravu navrhla talentovaná studentka Martina Machová. Vytříbenou typografii doplnila éterickými akvarelovými ilustracemi, které citlivě dokreslují atmosféru básní a umocňují působivost celého díla.

Kniha s poetickým názvem *Rudá růže, černá gondola* zachycuje momentky ze života známého benátského svůdce Giacomu Casanovy. Nenechme se však zmást zdánlivou povrchností téma-

tu, které bychom od autora neočekávali. Pod slupkou frivolních eskapád se skrývá meditace nad pomíjivostí lidského života viděného ve zpětném zrcátku stárnoucího muže.

Podobně jako název je i vlastní obsah sbírky rozdělen do dvou kontrastních částí. Přestože je autor nazval jinak, přirovnal bych první část k „červené růži“, zatímco druhou k „černé gondole“. „Červená růže“ je plná sytých barev, sytých vůní a honos-

ných kulí, ve kterých se odehrává nekončící karneval milostných eskapád od prvních mladických vzplanutí až po cynické intriky zralého muže. Jenže pak přicházejí poslední roky života proží-

té v ústraní na Duchcově. Každý karneval jednou skončí. Každý kostým, každá maska budou nakonec strženy. Život se nakonec odhaluje ve své syrové pravdivosti. „Černá gondola“ nás odváží k druhém břehu. Legendy ale dál žijí svým posmrtným životem, neboť pravda tu vlastně nikoho nezajímá.

Vzdušné verše se nenuceně vznášejí prostorem knihy. Plynou jako elegantní tanec bez zbytečných ornamentů. Jsou civilní a poetické zároveň. V lehkých náznacích dokážou vykreslit až nečekaně plastický obraz, podaný se svérázným humorem vlastním Casanovovu vypravěčskému stylu. Za humorem se však skrývá všudypřítomný smutek, osamělost, prázdnota. Prázdnota, kterou nedokázaly naplnit ani stovky svedených žen. Jaký to pak všechno mělo smysl? Nebo to snad bylo jinak? Nebo si vše vymyslel stárnoucí Casanova, aby si zpříjemnil poslední roky života? A zajímá vůbec někoho pravda? A kdyby nikoho nezajímala, měla by smysl? A spousta dalších nevyřešených otázek čekajících na zodpovězení v nás doznívá dlouho po přečtení.

Pověst coby svědectví o jevu i trochu o nás samých

Eva Koudelková: Za pověstmi z Liberecka (Nakladatelství Bor, 2025)

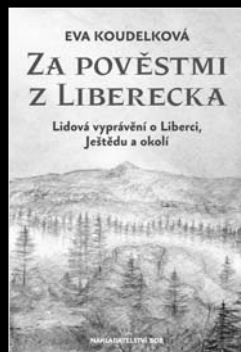
Neutuchající lidská fascinace tajemstvím, touha po jeho odkrytí, bažení po tom mít vše vysvětlené, pojmenované a zařazené i prostý fakt, že se někdy prostě jen rádi bojíme. To vše stvrzuje, že žánr pověsti není ničím archaickým, přežitým, suchopárným. Nejde o zaprášený školní kánon v popředí

s Jiráskovými *Starými pověstmi českými* a Petiškovými *Starými řeckými bájemi a pověstmi*. Aby nám to ale došlo, musíme se stát o trochu vnímavějšími. Pak zjistíme, že s pověstí se nám svěřuje kastelán zámku, kam jsme se vydali utratit část neděle, bytosti z lidových vyprávění se pitvoří coby suvenýry od západu na východ republiky a i nějaké ty nápoje s pokrmy a místa k jejich konzumaci určené se na ně odkazují. Když ještě přičteme Prahu a neustálé vysávání golemovské atmosféry, oblíbenost videí od lovců duchů (a nedaleko oslího můstku i rozmach formátu true crime), vidíme, že pověst nikam nezmižela a stále je nám oblíbenou společnicí.

Pro kapku více „zalesněnou“ odbočku na úvod jsem se rozhodl, neboť se domnívám, že nová kniha Evy Koudelkové *Za pověstmi z Liberce*, jež v Nakladatelství Bor vychází v roce jeho 25. výročí, nese téma vlastně neustále aktuální. A to i přesto, že se příběhy v ní obsažené odehrávají buď nejvíce v bezčasí uvozeném spojením jako „před mnoha lety“, „v dávných dobách“, „kdysi dávno“ či „jednou“, nebo se na stránkách občas mihne ukotvení do období husitských válek či bojů sedmiletých a zřídka i století. Pro tato folklorní vyprávění to ale v podstatě není důležité, velká většina z nich může totiž platit i pro dobu internetu a rychlovárných konvic.

A jelikož žánr pověsti je rozhodně spíše než pohádka či povídka především obraz, zpráva, snad historka, souvisí s tím i způsob jejího podání, respektive pozdějšího zápisu. A zkušená autorka Eva Koudelková moc dobře ví, jak s prameny pracovat. Svědectví neopentluje žádnými literárními ornáty, nechává ho ve střídém jazyce, až se někdy zdá, jako by nám ho vyprávěla paní na zastávce autobusu či štamgast v hostinci. Ačkoliv je třeba zmínit, že se zde hovoří jazykem spisovným a ne hovorovým. Sama spisovatelka v doslovu publikace píše o tom, že „kniha obecně usiluje

o přiblížení lidovému vyprávěčství, které u pověstí, na rozdíl od pohádek, upřednostňovalo hutnost sdělení a pregnanost“.

Beletrizující zásahy v tomto případě najdeme minimální, ale jak Koudelková, tak též ke konci souboru, přiznává, někde k nim přistoupila. Proč a mnoho jiného pak vysvětluje v podrobných poznámkách ke konci této sbírky s podtitulem *Lidová vyprávění o Liberci, Ještědu a okolí*, jež přidává úplně ke každé v knize zařazené pověsti. Záslužné! Stejně jako slovníček pojmů, místní rejstřík a seznam použité literatury.

Kniha, tematicky rozčleněna do tří částí – pověsti z Liberce, Ještědského hřbetu a okolí města –, vlastně plní několik

funkcí. Zčásti etymologickou (pověsti o tom, proč se nějaké místo či přírodní útvar tak a tak nazývají), dílem tepe neblahé lidské vlastnosti, které neujdou trestu, jindy ukazuje člověčí nenasytnost, třeba v podobě neustálého pídění se po skrytých pokladech, které vidíme i dnes v přenesené podobě na oblibě rozličných loterií nebo stíracích losů. Do cesty pak bytostem lidským staví čerty, skřítky, rusalky, noční lovce se svými štváňaty, vodníky, loupežníky, zběhlé vojáky, ale i Pannu Marii s Ježíškem.

Soubor čerpá z řady zdrojů. Stěžejním se stalo autorčino dílo *Pověsti z Liberce a Liberecka* (Kalendář Liberecka, 2001), které sahalo po německých originálech otištěných v časopisech a novinách. Překladu se tehdy ujala Líbuše Dismanová. Nyní autorka vychází ještě z časopisu *Mladá stráž*, z knižních sbírek nebo třeba digitalizovaných obecních kronik. A hrdě praví, že od dob díla 24 let starého se jí podařilo v mezích dohledat velké množství zajímavých textů.

Jelikož se nedá v kraji pod Ještědem pominout dřívější německý živel,

je zajímavé v aktuální knize sledovat (a o to více ještě v poznámkách k jednotlivým pověstem), jak který zvyk, postavu či motiv zpracovávala tehdy česká menšina a jak k ní přistupovala německá majorita. Většinou v tom sice nepanuje velký rozdíl, avšak zjistíme třeba, že i v tomto na prvním pohled nevinném žánru se někdy projevovaly nacionalistické tendence. Ani o jiné perličky tady není nouze – mě například překvapilo, že divoženky nejsou to samé co lesní panny a víly.

Může se jevit, že knihu ocení spíše ti, kterým tluče srdce v krajině Liberecka anebo jim do něj tato končina vrostla. Avšak pověsti, ke kterým skvěle padnou decentní, ale výmluvné černobílé ilustrace Kamily Dlouhé, jsou rovněž univerzálním svědectvím o strážích, strastech, radostech, poučkách i myšleních našich předků a pomáhají pochopit ducha toho kterého daného místa. A v něčem někdy ukazují, že lidé jsou se svými přednostmi i slabostmi pořád stejní, i když už neměří na lokte a žejdlíky a s máselnicí se střetávají ponejvíc v muzeu.

Život je nádherný... Kapela NekrmíT nahrála album Hladům vlčím

NekrmíT: Hladům vlčím (vlastním nákladem, 2025)

Kapela NekrmíT se zpěvákem, kytaristou a autorem hudby Karlem Pazderou, s Viktorem Benešem hrajícím na harmoniky, s baskytaristou Janem Mikulíčkou a hráčem na cajon Tomášem Hartlem se konečně dočkala a vydala své první album. Dokresluje ho výrazná obálka Ály Plíhalky s divnou potvorou.

Hned úvodní song *Vítej, slunce* má bezstarostnou náladu. Písničkář Karel se pohybuje na severu už dlouho, jeho klika byla, že potkal harmonikáře Viktora, se kterým se doplňuje, a jablonce-kého autora Štěpána Kučeru, který mu napsal většinu textů. Kdo nechápe, musí se víc snažit – jako třeba v písni *O obci boží*, kde se zpívá „máme chudou půdu a filmy z Hollywoodu“ a do tohoto prostředí nehostinné horské vesnice přichází tajemný tančící vlk.

Blues o tužce je ironická vzpomínka na mládí, podobnou bluesovou náladu má *V přístavišti v Podolí* s podladěnou foukačkou a výborným textem. Píseň *Pazderny* začíná veršem „Život je nádherný“ a končí slovy, že „je všechno tady a teď“. Myslím, že to je písnička charakteristická pro lidi 30 plus, kteří přišli na básnický večer k libereckému Jelenovi, kde kapela hrála a kde jsem CD dostal. Všichni se znají nebo se poznat chtějí, jsou rozjetí, je jedno, jestli po pivu nebo po birellu, veselí, protože jsou zase spolu a nic je netrápí.

A kapela na CD i v hospodě U Jeleny rozjíždí svižného *Odyssea*, s refrénem „Helena tančila nahoře bez, doma však

čeká mě žena a pes“. Jediný vlasatý Mikulička s basovkou pózuje, Beneš a Pazdera s baseballkou si hlídají mikrofony, Hartl drží rytmus.

Bloumání v nachu otextoval Julek Benko, *Svítání* složil a otextoval Viktor Beneš. Ta píseň má krásný konec:

„*Za ten čas
mý tělo se podobá
sudu, a až mě ponesou,
tak těžkej budu.
Doufám, že přijdeš,
já zatáhnu břicho,
a až mě zahážou,
konečně ticho!*“

To jsem ještě nikdy neslyšel, bravo!

Marie Laveau Superstar je o New Orleansu, vůdů a Francouzské čtvrti. *Otto Popper* o válce a holocaustu. Tuhle písničku podle veršů polského literáta Dariusze Susky přebásnil Štěpán Kučera, zazní v ní i hezké violoncello hostujícího Víta Maršálka. Následuje *Ultima Thulé*, skladba o ostrově, „kde můžeš jen silou vůle, mořskou vodu změnit v leď“. A závěrečná pecka je *Batika, chlupy, korále*, čardáš o „holce od kopřiv“.

Kapela NekrmiT hraje v hospodách, klubech, na místních festivalech i na literárních čteních. Básníkům i muzikantům bylo dávno třicet pryč, snad si jich konečně všimnou posluchači i v jiných městech. Stojí to za to, protože spojením Karla Pazdery a Štěpána Kučery vznikly písničky nadregionální i nadčasové.

Josef Václav Scheybal – výtvarník a národopisec severních Čech

Když dnes otevřeme publikace o Jizerských horách, Podještědí nebo Pojizeří, je téměř jisté, že narazíme na jméno Josefa Václava Scheybala. Jeho kresby, knihy a texty jsou jedním z hlavních zdrojů poznání lidové kultury severních Čech. Byl to mimořádně činný člověk – výtvarník, národopisec, historik umění, sběratel i vytrvalý dokumentátor. A především člověk, který celý život dokazoval, že láska k domovu může mít konkrétní podobu: tisíce kreseb, stovky textů a neúnavné úsilí uchovat památku kraje pro další generace.

Životní pouť Josefa V. Scheybala se započala na silvestra roku 1928 ve frýdlantském výběžku, v obci zvané Kristiánov. Narodil se v rodině sběratele, bibliofila,

antikváře a fotografa Josefa Scheybala. A byl to právě jeho otec, díky kterému získal už od raného věku základní vědomosti o lidové kultuře a vřelý vztah

k literatuře, sběratelství, historii a umění. Od dětství mluvil česky i německy. První škola, kterou navštěvoval, byla německá škola v Kristiánově, po dvou letech přешel na českou menšinovou školu ve Frýdlantu.

*Už v tomto
období se u něho
projevil výrazný
výtvarný talent,
kterého si povšiml
i otcův přítel,
frýdlantský krajinář
Karl Decker.*

Ten otec nabádal, aby nadání svého syna co nejvíce podporoval a systematicky rozvíjel.

V roce 1938, kdy došlo k záboru československého pohraničí, byli Scheybalovi nuceni opustit svůj domov a odstěhovat se do vnitrozemí. Novým domovem se jim stal Turnov. O dva roky později zde Josef Václav nastoupil ke studiu na reálném gymnáziu. A opět to bylo díky otci a jeho kontaktům, kdy se mu otevřela cesta k místním výtvarníkům a vlastivědcům. V tomto prostředí ho ovlivnili především výtvarníci Karel Vik (jemu v roce 1958 doprovodil slovem publikaci Severní Čechy) a Karel Kinský. Oba tito umělci patřili k předním osobnostem uměleckého spolku Turnovské dílo.

Otec i syn Scheybalovi si oblíbili zdejší krajinu, s nadšením se zapojili do vlastivědné práce a dokumentovali zajímavé

stavby lidové architektury, umělecké sbírky a literární památky. Po skončení druhé světové války se zpět na Frýdlantsko už nevrátili, v roce 1948 se přestěhovali do nedalekého Sychrova, kde pak žili dalších dvacet let. Josef Scheybal starší se zde stal správcem zámku a pověřencem Národní kulturní komise, která mimo jiné zajišťovala svozy uměleckých předmětů ze zkonfiskovaného německého majetku.

V roce 1947 odešel Josef Václav do Prahy, aby zde studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy obor národopis a dějiny umění. Během studií se zúčastňoval dokumentačních projektů v Čechách i na Moravě a vytvořil první obsáhlé soubory kreseb. Seznámil se s manželi Annou a Emanuelem Šlechtovými, působícími v nakladatelství Melantrich, kteří mu umožnili podílet se na výtvarné podobě knih nakladatelství (například ilustracemi k prózám Honoré de Balzaca *Petříčka* a *Červená hospoda*, vydaných v roce 1953). Vyvrcholením jeho tehdejší ilustrátorské činnosti se stala dvě romaneta Jakuba Arbese *Akrobati* a *Zázračná madona*, která vyšla v roce 1960. Bohužel v tomto roce spáchali manželé Šlechtovi pod vlivem společenských a politických událostí sebevraždu, tím skončila i Scheybalova etapa ilustrování děl krásné literatury. Začala ovšem jeho dráha historika umění a národopisce.

Své schopnosti uplatnil jako externí spolupracovník Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v Praze. V roce 1965 dostal nabídku stát se pracovníkem Severočeského muzea v Liberci, kterou přijal, a působil zde až do roku 1988, kdy odešel do penze. V témže roce (1965) zakoupil spolu se svojí ženou Janou bývalou faru

u kostela sv. Anny v Jablonci nad Nisou. Objekt se díky nim změnil v pozoruhodné centrum zasvěcené vědeckému bádání, umělecké tvorbě, sběratelské činnosti a dokumentační práci. Bylo to ojedinělé spojení muzea, archivu, knihovny a uměleckého ateliéru pod jednou střechou.

Scheybal zásadním způsobem přispěl k dokumentaci lidové architektury v severních Čechách, vytvořil tisíce kreseb, které jsou již často jediným dokumentem zaniklých nebo zničených památek lidového umění. Jeho teoretická činnost odrážela hlavně jeho zájem o etnografii a výtvarné umění. Napsal několik uměleckých monografií (*Adolf Kašpar, Miloš Votrubeč, Švabinského svatý Jan Křtitel*), publikací o lidové architektuře (*Lidové stavby v Pojizeří*), společně se svou ženou Janou vydal několik vlastivědně zaměřených publikací (*Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách,*

Kraj kolem Jizery, Krajem skla a bižuterie, Lidová kultura severních Čech).

V roce 1990 vydal publikaci *Senzace pěti století v kramářské písni*. Navázal tím na práci svého otce, který shromáždil výjimečnou sbírku kramářských tisků, jež se řadí mezi největší v České republice. Publikace je jednou z nejvýznamnějších, jaké kdy byly o kramářských tiscích napsány.

V druhé polovině devadesátých let se však Scheybalův zdravotní stav výrazně zhoršil, což mělo vliv i na jeho práci. Zemřel v Jablonci nad Nisou dne 28. září 2001. Jako připomínka zácných osobností, kterými manželé Scheybalovi bezpochybně byli, byla v roce 2011 otevřena první část Naučné stezky Jany a Josefa V. Scheybalových. Druhá část byla zpřístupněna o dva roky později. Jejich pozůstalost spravuje a zájemcům zpřístupňuje Muzeum Českého ráje v Turnově.

Jen v tvorbě je slast, pouze v tvorbě se nestárne. Vzpomínka na Bohumila Nusku

Profesora doktora Bohumila Nusku (1932–2025) vidím v pletené čepici a s diplomatkou, jak jde pozdě večer domů na liberecký Františkov; jediné tehdy nebyl zavalen knihami.

V roce 1957 nastoupil do libereckého muzea, kde se zabýval renesanční knižní vazbou. Roku 1967 vydal svou první knihu *Hledání uzlu* a studii *Švihova aféra a Kafkův Proces*. O rok později získal

titul PhDr. Ale pro veřejnost chtěl být neviditelný, sháněl jsem ho marně.

Dal se dohromady s Ypsilonkou, když ještě byla v Liberci, dobře znal princípalu Jana Schmida, zdůvodnil výrobu

bramboráků na jevišti nebo pečení pizy, její rozdělení na malé kousky a obdávání diváků. Vymyslel termín „nahodit drát“, byl „bratříkem“ teoretikem divadla. „Geneticky relevantní prvky Y- poetiky a všechny její další filiace jsou v podstatě invariantní, a zakládají proto konstantní rysy veškerého dalšího vývoje. Říkejme oné konstantě ypsilonová imanence,“ napsal v roce 2006 pro divadelní publikaci o Janu Schmidovi.

foto: Wikimedia Commons

Po listopadu 1989 vstoupil do akademické sféry, od roku 1991 vyučoval na TU v Liberci, časem získal v Praze docenturu (1995) a profesuru (2009). Seznámil se s libereckými literáty a vydal *Padraikův zánik* (1997), své zásadní dílo.

Pamatuji se, když jsme se odtrhli od spisovatelské organizace v Ústí nad Labem, Bohumil Nuska žádal, ať se pojmenujeme Kruh autorů Liberecka – spisovatele v názvu mít nechtěl. Rovněž odmítal

jakoukoliv funkci, i když byl evidentně nejzasloužilejší.

Líbil se mi jeho sevřený *Tanec smrti* (2002), která vítězí, překvapilo mě idylické *Ptačí údolí* (2004), s vlastními samokresbami (v závěru knihy je 40 stránek na stejné téma od Miloslava Nevrlého!).

Vyznal se ve starém Řecku a Římě, citoval latinu i starou řečtinu, Aristotela i Apollona. Byl katolíkem, ale znal hinduismus i taoismus, při psaní objevoval nová slova (Flustr, Čmululu, Čvuajch, Bué, Pufla, Šmrnd, Záhnus, Šmugl, Klk). Zkoumal své automatické samokresby, byl konzervativním prvorepublikovým profesorem, dával dohromady své symbolonické studie, ale zároveň byl nadšeným skautem. Jeho krajina dětství však nešla najít, hory a potoky přejmenovával.

V knize *O paní Vševládné* (2005) znovu píše o smrti. V *Obrazech neradostných* (2007) slouží jako doplněk textu samokresby. *Kosmická událost* (2007) je filozofická pohádka doprovázená opět vlastními kresbami. *Podzimy a jara* (2007) jsou dokonce sbírkou básní. *Malé příběhy* (2009) jsou krátké črty vzniklé na okraji dlouhých textů. „V jednotě trvá ferie, kdy okamžik jeví se nekonečným. A v krvi ztlumené a v dáli duní ty bubny dávných čarodějů,“ napsal autor.

A v *Rozhovorech Radima Kopáče s Bohumilem Nuskou* (2010) dodává: „Jediné, co po člověku zůstane, je, co vytvořil, co napsal. Jen v tvorbě je slast, pouze v tvorbě se nestárne.“

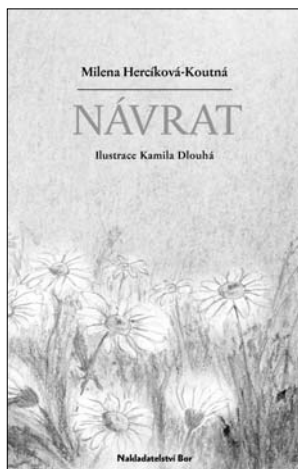
Rytmus, tvorba a divadlo je knižní trilogie o symbolonice stavějící divadelní vědu na úplně jiné základy založené na rytmu. Kniha *Granátový náhrdelník*, o níž jsem slyšel Bohumila Nuku vyprávět, už bohužel nevyšla. Míla tu měl pobýt ještě chvíli.

Ohlédnutí paní Mileny Hercíkové

k básnické sbírce Návrat s ilustracemi Kamily Dlouhé

Těsně před Vánocemi 2025 jsme v Nakladatelství Bor v Liberci vydali nejnovější básnickou sbírku Mileny Hercíkové, emeritní učitelky liberecké ZUŠ, ale také autorky dnes už jedenácti sbírek veršů. Ty nejprve cílila na dětské čtenáře, např. soubory *Báseň roste s dítětem* (2003) nebo *Dětem pro radost* (2010), ale souběžně už psala poezii pro dospělé, snad proto, že taková tvorba může být tematicky i žánrově pestřejší. Přitom nikdy neplýtvala barvami, ani se nesnažila vytvářet excelentní poetismy. Byla vždy neokázalá, spíše přemýšlivá, všímající si na první pohled nepatrných, ovšem o to zajímavějších a originálnějších souvislostí. To činilo její poezii mnohoznačnou, otevřenou úvahám o věcech na první pohled obyčejných, jež mohou nabýt výsostných významů závisejících na fantazii čtenářů.

Svoje básnické knihy nechrlila jednu za druhou, vždy mezi nimi byly pauzy několika let, jež jsou nejlepším dokladem jejího zodpovědného přístupu k tvorbě, a tak po první sbírce pro dospělé čtenáře, nazvané *Laskavec bez rozumu* (2003), vyšla další až po sedmi letech, kdy spatřily světlo světa *Dopisy synovi*. Následovaly *Strípky života* (2015), *Za láskou* (2019) a *Čas dopovídaní* (2022). Teprve u posledních dvou se intervaly zkrátily, snad proto, že si autorka uvědomila, jak utíká čas, a ona dosud neřekla všechno, co by chtěla. Tak se v roce 2023 zrodilo *Rozjímání* (2023) a nyní tedy *Návrat*, sbírky, jež spojují motivy ohlédnutí za vlastní minulostí, za lidmi, kteří byli její součástí, i za událostmi, jež ji formovaly. A v souvislosti s touto tematikou nelze opomenout ještě knihu, už z roku 2020, nazvanou *Cestou necestou*. V ní sice převažovala próza, ale autorka nerezignovala ani na verše, protože ty jsou její

poetice nepochybně bližší. A ještě něco zmíněné tři tituly spojuje: časté připomínání dvou domovů, k nimž se autorka hlásí. Sama tyto vazby připomněla takto: „Nevím, jestli mé doma je na Moravě, nebo tady na severu Čech. Obě místa

mám hluboko v srdci, a čím jsem starší a starší, tím více je objímám. Morava je mé dětství, bohaté na radost i bolest, a sever Čech je dospívání a dospělost i stáří – bohaté na totéž.“

Nejnovější sbírka Mileny Hercíkové obsahuje dva celky, přičemž verše v nich obsažené se liší dobou vzniku. V první části čtenář najde básně z poslední doby, zatímco v té druhé se autorka vrací ke svým starším sbírkám, respektive jen k některým, z nichž si vybrala básně, jež svou tematikou zapadají do celkové atmosféry nové knihy. Ta se nevzdaluje ladění výše zmíněných titulů z poslední doby a jednoznačně v ní převažují dvě tematické oblasti, plynutí času, s ním související stárnutí a vlastní pomíjivost, a potom domov s rodinnou pospolitostí. Ocitujme aspoň pár veršů, jež mluví za vše: „... s lítostí utrheš květinu, / nevíš pro koho, / nejvíc toužíš jít někam, / kde zvoní zvony / na oslavu života, / zvony, které tě vítají, / abys uchopil a objímal / každou hodinu / ... protože

čas mezi / mládím a stářím je krátký.“ (*Čas*); „Zahalena / do babího léta / našeptávám barvy stromům / a počítám za vlasem / bílý vlas. / Opřena o mlhu / padám vzhůru.“ (*Šepot*); „O cestu opřel se tvůj stín, / zahalen teplem pavučin / naslouchal řeči jeřabin, / že jsme tu jenom jako dech / s vahami skutků na zádech.“ (*Korálky*). A na samý závěr: Nebyla by to paní Hercíková, aby nepoctila čtenáře radami vycházejícími z vlastních prožitků, trpkých, bolestných, ale vedoucích k poučení, ke smíření i k odpuštění. Tady je jedna z nich: „Pozvedni číši / na lásku a naději, / nedá se bez nich žít, / učí tě mnohé pochopit.“ (*Rozjímání*)

Když nám Milena Hercíková odevzdávala svoje verše pro tuto knížku, prohlásila rezolutně, že ta už bude její poslední a ona ji vnímá jako svoje rozloučení. Ale copak lze skončit s něčím, co nás naplňuje, přináší nám radost a je podstatou naší bytosti? Věřme, že autorčiny verše v uvedené sbírce nejsou její verše poslední.

SVĚTLONOŠI

připravil: Martin Trdla

Zuzana Vykoukalová, Petr Šťovíček

Jací jsou čtyřřadvacátí Světlonoši? Vystřkují z nohavic kopyto a mžikají krhavým okem? Namísto slov „teplo“, „zima“, „dobře“, „špatně“ vyslovují v ornamentech typu „kostižerný“, „škapulíř“, „luna“? A nosí se jak císařové před poddanými? Několikrát ne! Že páru z tlaku jsoucna kolem upouští taktéž skrz průduchy poezie na nich před diskrétní zónou lékárny, v parkovacím domě či u samoobslužné pokladny nepoznáte. Básníci totiž stigmata poezie nosí obvykle jinde, než byste očekávali.

Stejně je na odív na počkání nestrká pár Liberečanů, středobodů příštích řádků. Mladší z dvojice jmenuje se Zuzana Vykoukalová, starší Petr Šťovíček.

Věkem, řekněme, že mládí v tomto případě šedne, ale trasa do stáří ještě ani nebyla zanesena do map.

Prvně zmíněná své texty mimo jiné též zhudebňuje a tep muziky je z nich cítit. A jde o projev veskrze sympatický, ale bez jakýchkoliv ironických konotací k tomuto pojmu. Ovšem ironie verši prosvitá a prskají i jiné druhy humoru, vtipu, nikdy však prvoplánového, bodrého či snad trapného, ačkoliv trapností dějů a konání se sdělení nevyhýbá.

Autorka umí životní strasti vypravěčsky shodit a nasvítit je až do pozice „když nejde o život...“ Nebojím se pravit, že trochu i navazuje na to nejlepší z českého písničkářství, na jeho hrátky (opět myšleno bez negativního odstínu slova) s češtinou, tu potouchlejší, jinde přímočařejší. Pokaždé však bez neživých, rádobý zlatých pentlí, ale tak nějak civilně a účelně. Nechť je toho více! A pro teď jeden delší a jeden kratší text.

I druhý Světloňoš ke svým básním někdy přidává hudební složku, navíc se nevyhýbá ani žánru slam poetry. Zatímco ale autorka je, dejme tomu, jin, on je polohy spíše „jangové“, melancholické. Snad jako kdyby sám život škodil vyjádření života. Básně to jsou jaksi neklidné, těkající. A podobné je to i ve vārce textů slamových, ani tady nečekejte „rozjuchanost“. Přesto i tu se najde místo pro humor, převážně černý a kořenící spíš věci pod skořápkou než na ní.

Nevím proč, ale jiskří mi to při čtení v hlavě jménem portugalského básníka Fernanda Pessoa i něčím z německého expresionismu. Avšak upozorňuji, že se netopíme v bahně, v textech jsou dveře do světa otevřené. Autorova slovní baterie je trefná, pasující, bez zbytečných spirál, velice zřídka na tenké hranici před balastem. Také toužím číst a slyšet více! Nyní ukazuji vám dvojici textů délky střední.

Ladovskou zimu! Pište! A třeba i sem:

trdla.martin@gmail.com

Zuzana Vykoukalová

NESOUDIT

Knížky podle obalu,
filmy podle traileru,
lidi podle prvních vět,
vína podle etiket.

STARÝ KRÁMY

1. Starý krámy, starý hadry,
od mámy i ze sekáče, nošený už za totáče.
Pudry, rtěnky, podprsenky,
sošky, různý krabičky, památka od babičky.
Starý fotky, polobotky,
pánve, hrnce z nerez, na půdu radši nelezu.

Krabice, krabice, všude samý krabice,
Krabice, krabice, všude samý krámy,
ale já nevím, nevím, co s tím!

2. Starý krámy, starý šrámy,
osamělý ponožky, co už nemaj kámošky.
Starý hity, starý city,
lásky s prošlou expirací, vzpomínky se občas vrací.
Historie průserů,
z doby, kdy jsem řešila jen kde a s kým se ožeru.

Krabice, krabice, všude samý krabice,
Krabice, krabice, všude samý krámy,
ale já nevím, nevím, co s tím!

3. Času málo, bejvávalo,
jak nebeskej zákon káže, vstup je pouze bez bagáže.
Moje děti, jejich děti:
„Bába už nám skonala, na cestu se vydala,
místo peněz, majetku a poselství nám nechala:
SAMÝ KRÁMY! STARÝ KRÁMY!“
Nosit budou chudáci, utahaný po práci.

Na smeták, na smeták, kde žije starej bufeták,
na smeták, na smeták, kde žije starej vágus,
on třeba vymyslí, vymyslí co s tím...

Petr Štovíček

DVŮR

V rozjetém vlaku
Večerních mraků
Dveře dokořán
Nad stínem dvora svítí
V síti jsme chyceni
Tam někde chyceni
V síti jsme chyceni
Tam někde dole
Ve stínu svého dvora
A shora
Vesmír se dívá
Zpívá
Píseň noční oblohy
Cítíme naději
Se vykolejit z kolejí
Na kolejiště dvora
Shora
Jako mraky svítit
Jako hvězdy na obloze
Než úplně zhasnem
Žasnem
Když za snem
Ve snu spolu poletíme
Stínem noční oblohy
Nad vesmírem dvora
A shora
Budeme se dívat dolů
Na své malé osudy
Minulost
Právě dneska skončila
A budoucnost
Bude až zítra
V rozjetém vlaku
Večerních mraků
Dveře dokořán

Jen do nich vstoupit

PODZIM

Je podzim, podzim
Tanec bláznů
Karavany kopců, kopců, kopců
Běží na svých obzorech

Louže krouží
V piruetách
Barvy tančí
Na paletách

Nemotorné motory
Dech smogu v pogu točí
Paralelní prostory
Se cvokům zračí v očích

Ani pastýř, ani pastýř
Stáda stromů nespočítá
Listí šustí, listí lítá
Čertům rovnou pod kopyta

Vítr volá, vítr volá
Duše draků mrakům nedá
Vítr volá, vítr šílí
Vetché víly vánkem střílí

Pod kapotou noci
Pach tlení hniloby a zmar
Kontury všech věcí ztrácí
Dosud přesný tvar

Chrchle se choulí
Na pasekách
Chorály churaví
A hladem chřadne chlad

Je podzim, podzim
Tanec bláznů
Karavany kopců, kopců, kopců
Běží na svých obzorech

Stálý navrátilce Jan Merta

V liberecké Kunst hale v Kateřinkách proběhla od 13. 9. do 17. 11. 2025 nenápadná, avšak o to významnější výstava jednoho z nejrespektovanějších a nejosobitějších současných českých malířů. Název *Základní nostalgie*, s podtitulem *Sudetské etudy a Liberec VI*, který výstava nesla, nebyl v žádném případě zavádějící a svým způsobem vypovídal a naznačoval mnohé. Důvody jsou prosté. Ačkoli se autor hluboce promyšlených, až filozofických pláten narodil na úpatí Jeseníků a žije a pracuje v Praze či na východě Čech v Českých Lhoticích, s Liberem je iniciačně spjat – prožil zde totiž podstatnou část svého dětství. A dětská duše, to je samostatný rozměr, který vyřel kdesi v temnotě, který nás prvotním ohmatáváním posunul blíže k životu, k životu, jenž je právě takový, jaký je, protože se našim raným vjemům nemohl vyhnout.

Jan Merta, *Obilné pole* (volně podle Vincenta van Gogha), 2022, akryl na plátně, 100 x 200 cm

Jan Merta, o němž je řeč, se narodil v roce 1952 v Šumperku do rodiny evangelického faráře. Záhy, když mu byl jeden rok, se rodina přestěhovala do Liberce. Zde začíná ono zasvěcování, propisování se poválečných Sudet do citlivého chlapcova nitra. Tady nevyhnutelně zanechávají stopy zdi evangelické fary, vily po odsunuté německé buržoazii na dnešní

Masarykově třídě, zahrada – anglický park s jezírkem – za vilou a v ní nalezené figurky, odznak s podivným křížem se zalomenými rameny nebo zrezivělá zbraň. Předměty a místa vyklepané z dějin tolik třibící dětskou fantazii. Ale ještě něco se vrylo. Otcova zátiší, olej a kvaš. A potom ve výloze *Knihy* na Šaldáku van Goghova reprodukce. Marně se otec

Sudetská utopie (z cyklu Sudetské etudy), 2009–2025, akryl na papíře, 35 x 50 cm

snažil na pohnutém osudu nizozemského mistra nastínit strasti malířského povolání, malý Jan Merta nanášení barviva na povrchy propadl. Kreslí, svým prvním olejem natírá si dětskou loď, maluje na papír i „tvoří diverzním způsobem“ – s bratrem pomalovává zdi fary. Stále víc a víc noří se do umění, přestože věřící prarodiče z matčiny strany, kteří s rodinou žijí, považují umění za hřích a dědeček jeho juveniliemi zatápí.

Poté co se rodina roku 1966 v Sudelech posune do Ústí nad Labem, kde bylo Mertově otci po zákazu opět povoleno vykonávat duchovní službu, dojde k prvnímu osudovému setkání s Janem Danielem Smetanou, malířem a učitelem na zdejší lidové škole umění. Ten patrně i díky svému lehce kontroverznímu edukačnímu přístupu charakterizovanému

téměř renesančním vztahem mistr–žák správně rozpozná Mertův talent a nasměruje ho ke studiím na pražské Střední odborné škole výtvarné Václava Hollara. Po jejím absolvování nebyl Merta bohužel přijat na žádnou uměleckou vysokou školu a v době probíhající normalizace se živil například jako provozní technik, vrátný či uklízeč. Coby „nedělní malíř“ maloval krajiny a možná by to tak zůstalo, kdyby se v Praze náhodně znovu nepotkal s bývalým učitelem Smetanou. Ten jej přesvědčil, ať se opět pokusí o přijetí na vysokou školu, a tak se Merta ve svých osmadvaceti letech na třetí pokus dostane na Akademii výtvarných umění.

Mertovými mladšími spolužáky na Akademii byli kupříkladu Jiří David, Tomáš Císařovský, Antonín Strážek či Petr Nikl. V atmosféře študácké pospo-

litosti probíhalo kromě jiného seznamování se s tehdejšími neoficiálními umělci. Návštěvy ateliérů Adrieny Šimotové, Václava Boštika, Stanislava Kolíbalu, Zdeňka Palcra nebo Čestmíra Kafky Mertu zajisté formovaly a mimo školu byly jeho důležitými studijními prameny. K nim ovšem nesmíme zapomenout přičíst také školní knihovnu. V osobě jejího knihovníka můžeme spatřovat další hru osudu v Mertově příběhu. Knihovnick v prošpiclované době k Mertovi pojal nepochopitelnou důvěru a zásoboval ho zakázanými uměleckými časopisy a knihami, které Akademie paradoxně shromažďovala. Jako málokdo se Merta tehdy mohl seznámit třeba s Barnettem Newmanem či představitelem italské transavantgardy Francescem Clementem. Pro studenta výtvarné školy impulsy navysost zásadní.

Po absolutoriu na Akademii se Jan Merta krátce živil restaurováním. Tuto epizodu nicméně přerušilo něco, co mu posléze umožnilo stát se umělcem na volné noze. To něco se jmenovalo *Popis jednoho zápasu*. Psal se rok 1989 a aktivní teoretici umění Jana a Jiří Ševčíkovi uspořádali postupně v Rychnově nad Kněžnou, Chebu, Karlových Varech, Opavě a Roudnici nad Labem svým způsobem bilanční výstavu, která se soustředila na tehdy nastupující generaci. Merta byl do ní rovněž zařazen: „Bylo to pro mě tehdy napínavé a vzrušující... V klidu jsem rozjímal o svých i cizích pracích, srovnával je, jako bych měřil jejich intenzitu, a uvažoval, v čem spočívá tento určitý výběr, co se trefuje do černého.“ Po pádu komunistického režimu se Jan Merta v roce 1990 stal kmenovým autorem jedné z prvních soukromých galerií v Československu – *Galerie MXM*.

Tu založil Tomáš Procházka právě s podporou manželů Ševčíkových. „Nevěděl jsem, jak taková galerie bude fungovat, jestli mi zůstane dostatek osobní svobody.“ Ale nejistota časem vyprchala a Merta zůstal s MXM spojen v podstatě až do roku 2002, kdy galerie kvůli devastující povodni zanikla. Zanedlouho po tom Jan Merta vystavoval v Kolíně nad Rýnem, v Berlíně, ve Vídni a v Mnichově, začal spolupracovat s místními i zahraničními renomovanými galeriemi a krok za krokem si v kontextu nejen českého umění zřetelně a pokorně získával svou pozici; jeho obrazy se stávaly a dodnes stávají součástí mnoha institucionálních i soukromých sbírek.

Vraťme se však do Liberce. Proběhlá přehlídka v Kateřinkách, byť se nejednalo o výstavu ve význačném galerijním domě, byla pro Jana Mertu podstatná. Klíč k této podstatnosti, respektive k vystavenému souboru můžeme nalézt v intimním charakteru děl a snad i v jedné z Mertových myšlenek: „Důvod a potřeba vytvářet různé druhy obrazů přetrvává u člověka do dneška. (...) Tento projev je vlastní malým dětem a u některých jedinců přetrvává do dospělosti a třeba až do stáří.“ Jsme opět na startu, v Sudetech, pro něž už se toto pojmenování stává pejorativním, neřkuli zakázaným. Jsme v textilní metropoli padesátých a šedesátých let, kde epocha střídá epochu, kde se zrovna rodí ta potřeba vytvářet obrazy. To, co se z tohoto období uchovalo v paměti, dostává pevné obrysy. Ano, Jan Merta maloval jen to, co prožil, co se ve volných asociacích vyklubalo z nejspodnějších vrstev jeho osobnosti; vznikly obrazy elementárních zážitků, obrazy malované intuicí.

Výstavu uvozovala verze menšího obrazu *Základní nostalgie* zobrazující obecný pocit počátku, objevitelský pocit dítěte. >>Nic složitějšího<<, jen prostá geometrie, neboť dítě neuvažuje komplikovaně. Přestože je Merta znám velkými formáty, které navíc často přemalovává a nechává zrát, zde byla hlavním motivem výstavy spíše řada nevelkých akrylových obrazů na jedné ze stěn Kunst haly. Jakési útržky, zdánlivě nedomalované střepy vzpomínek, poněvadž volná místa jsou přesahem. Jako by se svět scvrkl do fragmentu a nic kolem (ne)existovalo. Dávno zasuté opět načichlo existencí: panoptikální prvomájové oslavy, padák na stromě, schodiště odnikud nikam, okno jako dílek klukovské nezbednosti – odtud název *Zadní trakt* (*Vyhozen měl být z horního okna vpravo*) –, sokl, který otec za pomoci malštoku opravoval po zásahu řemeslníků, nebo surreálně-urbanistická kompozice vily-fary s budovou výstaviště a jakýmsi monumentálním pomníkem.

Rímská číslice v názvu výstavy vypovídala ještě o jednom aspektu, a sice o kontinuitě; *liberecké obrazy* stále vznikají a do Liberce se vrací od výstavy v Malé výstavní síni (2006) přes výstavu v Galerii U Rytíře (2012). Tato nepřetržitost je ve skutečnosti manifestací bytí, jsoucna, které se po svém vypořádává jak s minulostí, tak současností. Budoucnost ho netrápí, jelikož v malování, stejně jako v životě, je spousta věcí nejasných – obrazy vznikají organicky, spontánně během tvorby-žití bez předem daného konceptu. Podobně jako je těžké stanovit předem daný směr, „zrovna tak nelze předem určit nějakou hraniční možnost. S tou se některý člověk (umělec) setkává v praxi a pak se s ní vy-

*Přišlo jaro, 2009, olej na plátně,
300 x 195 cm*

rovnává.“ Prostředkem ke smíření je instinkt. Naslouchání skřípavému hlasu vnitřního pnutí je totéž, co nabytí ztracené orientace. Náhle zčistajasna máme „potřebu, která se stala úkolem. Od začátku roku 2023 maluji obraz, který se týká války na Ukrajině. Motiv je potřeba malířsky transformovat, aby nebyl prvoplánový, a tím jaksi navíc, ba dokonce, zbytečný. To je opravdu těžké a nevím, kdy malbu dokončím.“ Věříme, že se to podaří. Ani tak nejde o momentální souvislosti jako o to, že obraz potřebuje svého diváka. Zde je Mertovo vysvětlení: „A já tady chci taky říct, že pohlížení na obrazy může být tvůrčí čin stejně jako jejich vytváření.“

Ples

v knihovně

25

let Stavby smíření

- k poslechu a tanci zahraje:
kapela **SPAZIERGANG**
- večerem provází:
ELIŠKA JANSOVÁ
- program:
TANEČNÍ LEKCE
BALETNÍ ŠKOLA MALEX
FANTASTIC ART
DISKOTÉKA

vstupné
450 Kč

24. 1. 2026

20.00 hod.

Krajská vědecká
knihovna v Liberci

Vstupenky je možné zakoupit na Informační službě knihovny.

PYTLOUN
HOTELS

TEPLARNA
LIBEREC
KINETA

Knihovna Liberec
Library Liberec

www.kvkl.cz

Krajská vědecká knihovna v Liberci (KVK)

library@kvkli.cz

www.kvkli.cz

Liberecký autorský kruh (LAK)

spoleklak@email.cz

ISSN 1214 - 2751

Bibliothek Liberec
Knihovna Liberec
Library Liberec

V zámku bylo práce a běhu o překot.

lepší je ten, že se na to vezme zahradník.

When shall we three meet again?

Pomíjivost, samá pomíjivost, řekl Kazatel, pomíjivost, samá pomíjivost, všechno pomíjí.

n shall we three meet again?

Tázal jsem se květin, kde myšlenky jejich jsou nejzdravější.

Ale vždyť jsme ztratili cestu!

sem se květin, kde myšlenky jejich jsou nejzdravější.

Byl bych mohl přísahat, že to byl on.

*Vedle vrcholků krkonošských a jizerských ot
cammin di nostra vita mi ritrovai per una selva oscura, ché la diritta via era smarrita.*

Pomíjivost, samá pomíjivost, řekl Kazatel, pomíjivost, samá pomíjivost, všechno po

Mnozí odvážlivci, když se ocitli na počátku velkolepého měsíce června

ase, that thereby beauty's rose might never die. Sem, knihomilče, knihu zvláštní ždáš-li m

nším a ještě menším, až budu nejmenší na celé

Es war spät abends, als K. ankam.

Vom Wesen der Wäh

»Kde jsem se to zase ocitl?« divil se Krtek, když vyšplhal